

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Minä, me, meidän luokka

Yhteisöllisyys nivelvaiheessa

Marjo Boman ja Heidi Heikkonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

Marraskuu 2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Marjo Boman ja Heidi Heikkonen	Sivumäärä 40 ja 17 liitesivua
Työn nimi Minä, me, meidän luokka - Yhteisöllisyys nivelvaiheessa	
Ohjaava opettaja Johanna Kuivakangas	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu, Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena ja tavoitteena on ryhmäyttää pilottikouluna toimivan Konneveden yläkoulun uudet 7.-luokkalaiset. Luokkien ryhmäytys aloitettiin jo 6.-luokan keväällä ja on jatkunut nyt syyslukukauden ajan. Opinnäytetyömme aikana olemme kehittäneet uutta ryhmäytymenettelmiä nimenomaan Konneveden yläkoululle heidän tarpeensa mukaan. Toivomme tämän menetelmän johtavan siihen, että ryhmäytystä ja yhteisöllisyyttä pidettäisiin tulevaisuudessa yllä myös syyslukukauden jälkeen, jolloin menetelmästä tulisi koko yläasteajan kestävä kokonaisuus.</p> <p>Tilajana opinnäytetyöllemme on Humanistisen ammattikorkeakoulun Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke. Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa ja kokemusten arviointia nuorisotyön ja koulun yhteistyön mahdollisuuksista, joka mahdollistaa toimintatavan levittämisen ja vakinaistumisen. Hankkeella haetaan vastauksia nuorisotyön merkitykseen ja tarpeeseen koulussa.</p> <p>Opinnäytetyömme on toiminnallinen. Ryhmäytyksen aikana olemme järjestäneet oppitunteja Konneveden yläkoulun 7.-luokkalaisille, joissa aiheina on muun muassa ollut ryhmäpaine, kouluhyvinvointi sekä ”minä ja ryhmä”. Oppituntien lisäksi olemme järjestäneet 7.-luokkalaisten oman ryhmäytyspäivän sekä tutustumispäivän 6.-luokan kevätlukukaudella. Opinnäytetyömme produktina on opas, jossa esittelemme yhden tavan toteuttaa 7.-luokkalaisten ryhmäytys. Opas on suunnattu ryhmäytystä aloittaville tahoille.</p> <p>Opinnäytetyömme käsitteitä ryhmäytyksen ja sen kehittämisen lisäksi ovat yhteisöllinen pedagogiikka koulussa, kouluhyvinvointi, nivelvaihe ja siinä tukeminen sekä vuorovaikutustaidot.</p>	
Asiasanat ryhmäytyminen, nivelvaihe, vuorovaikutustaidot, yhteisöllisyys, kouluhyvinvointi	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Marjo Boman and Heidi Heikkonen	Number of Pages 57
Title I, We, Our School Class – Communality in Transitional Phase	
Supervisor Johanna Kuivakangas	
Subscriber and/or Mentor HUMAK University of applied science, Renewable School and Youth Work -project	
<p>Abstract</p> <p>In the thesis the goal is to describe the process of group formation among the 7th graders in Konnevesi secondary school. Enhancement of interaction in that group began in the spring 2011 and continued until this semester. During that time we have conceived a method how to enhance interaction especially in Konnevesi secondary school through their wishes and needs. We hope that this method will develop group formation to the point where it lasts through the whole secondary school.</p> <p>The thesis was conducted for HUMAK University of Applied Sciences and the project called Renewable School and Youth Work. The goal of this project is to produce information and develop and evaluate the possibilities how to combine youth work into school environment.</p> <p>The thesis is functional. During the group formation we organized lessons to 7th graders in the Konnevesi secondary school. The subjects of the lessons were for example peer pressure, school welfare and “me and the group”. Besides the lessons a special day of different activities was organized for the 7th graders. The product of the study is a handbook where the method is introduced and described how it worked particularly in this secondary school. The handbook is for those who organize group formation to new school classes or other groups.</p> <p>The concepts of the thesis besides group formation and developing it are communal pedagogy in school environment, school welfare, transitional phase and interaction skills.</p>	
Keywords group formation, transitional phase, interaction skills, communality, school welfare	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke	6
2 YLÄKOULUUN SIIRTYMINEN	6
2.1 Siirtymä kutosluokkalaisesta seiskaksi	7
2.2 Nuoren tukiverkosto siirtymän aikana	9
3 VALTAKUNNALLISET RYHMÄYTYSMENETELMÄT	10
3.1 KiVa Koulu	11
3.2 K12 – varhaisnuorten ihmissuhdekurssi	12
3.3 Menetelmiä peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen	12
4 MITÄS ME SEISKAT! VS. VALTAKUNNALLISET MENETELMÄT	14
4.1 Ryhmäyttäminen – ei pelkästään kiusaamisen ehkäisyä	14
4.2 Vuorovaikutustaidot ryhmäytyksen perusta?	16
5 RYHMÄYTYSMENETELMÄN KEHITYS PILOTTIKOULUSSA	18
5.1 Yhteisöllinen pedagogiikka koulussa	19
5.2 Kouluhyvinvointi	22
5.3 Oppilaiden ajatuksia oppituntien aiheista	28
5.4 Ryhmän kehitys pilottikoulussa opettajien näkökulmasta	32
6 RYHMÄYTYSPROSESSI	34
6.1 Harjoitteet ryhmäytyksen pohjana	35
6.2 Ryhmäytysmenetelmän arviointi ja kehityskohdat	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Uusi luokka koostuu yksilöistä, jotka etsivät omaa paikkaansa ja rooliaan ryhmässä. Jännitys, odotus ja pelko ovat uudessa ryhmässä tuttuja tunteita ja tunteet tiivistyvät alun hämmennyksessä. Aloittava ryhmä on vastaanottavainen niin informaatiolle kuin tunteita ja tekoja ohjaavalle toiminnalle, joten opettajalla on tässä tilanteessa suuri merkitys luotsatessaan luokkaa eteenpäin. Opettaja voi tietoisilla valinnoilla vaikuttaa ryhmän vuorovaikutukseen, tunteisiin sekä oppilaiden kiinnostuksen ja motivaation herättämiseen eli ryhmädynamiikkaan. (Salovaara & Honkonen 2011, 24) Ryhmädynamiikan ja yhteisöllisyyden muodostaminen ei ole enää ainoastaan opettajien vastuulla vaan koulussa tapahtuvan nuorisotyön yleistyessä, yhteisöllisyyden muodostaminen on yksi koulunuorisotyön osa-alueita.

Pilottikoulussa, Konneveden yläkoululla, järjestetään lukuvuonna 2011-2012 ensimmäistä kertaa 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen, joka kestää läpi syyslukukauden. Aikaisemmin ryhmäytys on pitänyt sisällään pienimuotoisen ”seiskojen oman päivän” ja ryhmäyttäminen on tapahtunut koulun oman henkilökunnan sekä tukioppilaiden kesken. Tänä lukuvuonna 7.-luokkalaisten ryhmäytys järjestettiin ulkopuolisen tahon, Humanistisen ammattikorkeakoulun Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hankkeen, kautta ja näin opinnäytetyömme sai aiheen. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja opinnäytetyön produktina on opas, joka on suunnattu ryhmäytystä aloittaville tahoille. Sen kautta nämä tahot voivat hakea ideoita ja esimerkkejä Konneveden yläkoulun 7.-luokkalaisten kanssa käytetystä menetelmästä.

Pidempiaikainen ryhmäytys lisää yhteisöllisyyttä, koska ryhmäytykseen tarvitaan aikaa ja monta mukavaa hetkeä. Ryhmä ei ole muodostunut vielä silloin, kun osataan kaikkien nimet. Yhdessä tekeminen ja yhteiset tavoitteet ryhmäyttävät. (mt., 25) Vaikka jokainen luokka on erilainen ja ainutlaatuinen, taustalla vaikuttavat samat ryhmätoiminnan ilmiöt. Ryhmän kehittyminen toimivaksi, turvallisiksi ja yhteistyökykyiseksi vaatii aikaa. Mitä paremmin oppilaat luottavat toisiinsa, sitä paremmin ryhmä pystyy toimimaan niin, että toiminnan tavoitteet toteutuvat. Hyvin toimiva ja turvallinen ryhmä antaa tukea vaikeissakin tilanteissa, mutta myös konflikti voi viedä ryhmän toimintaa eteenpäin. (mt., 44) Seuraavien 7.-luokkalaisten ryhmäytystä järjestäessä pitää ottaa

huomioon, että luokka voi ryhmädynamiikaltaan olla jo silloin täysin erilainen. Ne asiat, joita käsitellään tämän syyslukukauden aikana, eivät välttämättä toimi enää vuoden päästä. Sisällöllisesti aiheet kuitenkin ovat tärkeitä käsitellä, mutta niiden käsitteilytapa tulee olla muokattavissa ryhmän tarpeita vastaaviksi.

Seiskaluokan ryhmäytyksen jälkeen, ryhmähengen ylläpitäminen tulisi olla koko yläkouluajan kestävää toimintaa. Turvallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne tulee olla läsnä koko yläkoulun ajan. Tällä toiminnalla rakennetaan pohjaa tulevaisuutta sekä myös seuraavaa nivelvaihetta varten.

1.1 Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa toimii Uusiutuva koulu ja nuorisotyö -hanke 2011-2013. Hanketta rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). Hankkeen toimintamuotoina ovat projektityöntekijän toteuttama nuorisotyöntekijäkokeilu koulun ja vapaa-ajan toimintaympäristöissä Konnevedellä, kehittämisverkostot ja tuki kouluissa nuorisotyötä tekeville ja opintoja suorittaville yhteisöpedagogiopiskelijoille, monialainen verkostoyhteistyö nuorisoalan ja opetuksen kouluttajien kanssa, seminaarit, koulutukset ja julkaisu- ja tutkimustoiminta. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011)

Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa ja kokemusten arviointia nuorisotyön ja koulun yhteistyön mahdollisuuksista, joka mahdollistaa toimintatavan levittämisen ja vakinaistumisen. Kehittää nuorisotyön työmuotoja, toimintatapoja ja uudenlaisen työntekijyyden työnkuvaa koulussa toimivalle nuorisotyöntekijälle. Hankkeella haetaan vastauksia nuorisotyön merkitykseen ja tarpeeseen koulussa. Tavoitteena on tuottaa tietoa koulussa tehtävästä nuorisotyöstä huomioitavaksi alan koulutuksiin kuten yhteisöpedagogien ammatillisen osaamisen vahvistamiseen kouluympäristössä. Hankkeen visio on ”Sankariteoista vakinaiseen toimintakulttuuriin”. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011)

2 YLÄKOULUUN SIIRTYMINEN

Alakoulusta yläkouluun siirtymisestä on tehty suhteellisen paljon tutkimuksia eri näkökulmista katsoen. Tutkimuksiin on kuitenkin liittynyt ennakko-oletus, että siirtymävaihe on mullistava ja muutoksia sisältävä kokemus. (Pentinmikko & Uunila 2000, 10) Ennakko-oletusten sijaan pitää muistaa, että jokainen uusi 7.-luokkalainen kokee nivelvaiheen eri tavalla. Emme voi olettaa, että jokainen oppilas kokee asiat samalla tavalla, mutta on kuitenkin tärkeää tiedostaa ne muutokset, mitä nuori kokee tämän nivelvaiheen aikana. Tämän lisäksi on tärkeää, että oppilaalle olisi olemassa tukiverkosto. Vaikka oppilas ei tarvitsisi tukea heti yläkouluun saapuessaan, hän saattaa tarvita sitä muulloin yläkoulun aikana. Nivelvaiheen aikana aloitettu tukeminen tulisi kestää koko yläkouluajan läpi. Uusi ikävaihe saattaa sisältää haasteita, paineita ja yllätyksiä. Toisinaan kasvattajat vetäytyvät ulkopuoliseen rooliin nuorten siirtymävaiheiden aikana. Esimerkiksi yläkouluun siirtymistä pidetään luonnollisena asiana eikä siihen välttämättä suhtauduta tarpeeksi syvällisesti. Tämän vuoksi nuori voi jäädä ilman ymmärtävää ja oikeanlaista tukea. (mt., 24)

Yhtenä tärkeänä tukimuotona on nuoren oma vertaistuki. Hän ei ole ainoa uusi seiskaluokkalainen vaan myös hänen luokkakaverinsa ovat samassa tilanteessa. Jo tämä on yhteisöllisyyttä lisäävä tekijä. Tätä alustavaa yhteisöllisyyttä pyritään lisäämään seitsemännen luokan aikana, jotta se jatkuisi sinne yhdeksännelle luokalle, jopa lukioon, saakka. Yhteisöllisyys toimii kouluviihtyvyyttä lisäävänä tekijänä ja tämä taas osaltaan toimii kouluhyvinvointia parantavana tekijänä.

2.1 Siirtymä kutosluokkalaisesta seiskaksi

Perusopetuslain ja -asetuksen tultua voimaan vuonna 1999 syntyi käsite yhtenäinen peruskoulu. Tässä yhteydessä laista poistuivat käsitteet ala- ja yläaste. Lain uudistumisen myötä kunnat alkoivat pohtia opetuksen järjestämistä uusin muodoin ja alkoi syntyä yhtenäiskouluja. Näiden koulujen tarkoituksena on madaltaa nivelvaiheiden ongelmia oppilaiden siirtyessä entisistä ala-asteista yläasteille. Yhtenäiskouluissa nivelvaiheita ei synny, koska oppilaat opiskelevat koko peruskouluikänsä samassa koulussa, osittain yhteisten opettajien johdolla. (Suomen yhtenäiskouluverkosto ry 2011)

Pietarisen mukaan (1999) alakoulusta yläkouluun siirtyminen edustaa suurta muutosta nuoren elämässä vaikka jako ala- ja yläasteeseen on poistettu. Symbolinen siirtymä on kuitenkin edelleen olemassa ja sen merkitys on tärkeä, varsinkin niille nuorille, jotka kokevat sisäisen siirtymän lisäksi myös ulkoisen siirtymän. Ulkoinen siirtymä pitää sisällään esimerkiksi koulurakennuksen muuttumisen sekä sosiaalisen ympäristön muutoksia. (Riutta 2010, 7) Vastuu omasta opiskelusta ja sen suunnittelusta lisääntyy, oppiaineet lisääntyvät sekä tehtävät monipuolistuvat. Oppilaat kokevat muutoksen myös opettajien läsnäolossa: luokanopettajat muuttuvat aineenopettajiksi. (mt., 7) Savolainen (2005) osoittaa, että myös oppilaan oma rooli kokee muutoksen. Alakoulun vanhimmasta tuleekin yläkoulun nuorin. Myös kaverisuhteet saattavat muuttua, mikäli alakoulusta tutut kaverit joutuvat siirtymään yläkoulussa eri luokalle. (mt., 7)

Yläkouluun siirtyminen saattaa aiheuttaa oppilaalle myös pelkoja. Savolaisen mukaan (2005) näihin pelkoihin liittyivät pelko tulla kiusatuksi sekä uusiin opettajiin ja oppilaisiin tutustuminen. Pietarisen (1999) tekemän tutkimuksen mukaan, vanhojen kavereiden siirtyminen toiselle luokalle sekä uusien ystävien saaminen aiheuttavat myös pelkoja. (Julkunen & Kotilainen 2008, 15)

Alakoulun ja yläkoulun nivelvaiheessa ei siis ole kysymys pelkästään koulun muuttumisesta toiseen. Jo pelkästään uuteen kouluun siirtyminen on uusi ja outo tilanne, jossa oppilaan itsetunto on koetuksella (Latvala & Rantala 2001, 27). Seitsemäs luokka tuo henkisten muutoksien lisäksi mukanaan myös fyysisiä muutoksia. Oppilas kamppailee lapsuuden ja nuoruuden kynnyksellä ja testaa omia rajojaan. Rajoja testataan myös itsenäisyyden suhteen. Myös fyysiset muutokset voivat olla hämmentävä tekijä nivelvaiheen aikana. Fyysisen minän hahmottaminen ulkoisten muutosten seurauksena saattaa olla aluksi vaikeaa ja aiheuttaa epävarmuutta. Aiemmin tutut liikevalmiudet ja turvallinen tunne itsensä hallitsemisesta katoavat. (mt., 16) Muutos ja siirtymä alakoulusta yläkouluun voi olla oppilaille muutos myös lapsuudesta nuoruuteen.

2.2 Nuoren tukiverkosto siirtymän aikana

Kuudesluokkalaisten yläkouluun siirtymistä kartoittavat tutkimukset osoittavat, että tämän siirtymävaiheen aikana nuoret ovat hyvin erilaisissa kehitysvaiheissa, joten he kohtaavat siirtymän eri tavoin. Tutkimukset puoltavat sitä, että alakoulusta yläkouluun siirtymisen aikana, nuoret tarvitsevat tietoa ja ohjausta. Erilaisten tukitoimenpiteiden avulla pystytään edistämään sujuvaa siirtymistä sekä vähentämään mahdollisia pelkoja ja ennakkoluuloja, ja niistä aiheutuvia ongelmia. (Latvala & Rantala 2001, 8)

Vaikka oppilas pyrkii itsenäistymään siirtyessään yläkouluun, erilaisiin tukitoimiin ja oppilaan ohjaukseen tulisi panostaa. Nivelvaiheeseen liittyy monenlaisia odotuksia ja kysymyksiä, joihin oppilas kaipaa vastauksia. Ohjausta tulisi tapahtua jo 6.-luokan aikana, jotta jatkumoa voitaisiin ylläpitää myös yläkoulussa. Ala- ja yläkoulun opettajien yhteistyöllä oppilaan siirtymä helpottuu ja säilyy kokonaisvaltaisena. (mt., 30) Tämän yhteistyön tulisi koskea myös oppilaan vanhempia. Mitä tiiviimpi yhteistyö koululla on oppilaan vanhempiin, sitä helpompi on tarttua mahdollisiin nivelvaiheessa ilmeneviin ongelmiin. Nuorelle on tärkeää, että hänen tunteensa otetaan vakavasti huomioon ja että hänen ajatuksiaan kuunnellaan. Opettajien ja vanhempien tehtävänä on luoda väyliä, joiden kautta nuorilla on mahdollisuus tuoda esille näitä tunteita ja ajatuksia. Opettajan ja vanhempien välinen yhteys on tärkeää myös, jotta nuoren oppimista ja kasvua vaikeuttavat asiat tulisivat mahdollisimman varhain ilmi. Hyvä yhteys perheiden ja koulun välillä luo ympäristön, jossa nuoren oppimista ja kasvua ovat tukemassa hänelle merkittävät aikuiset. (Leino 2009, 193)

Tärkeimmät henkilöt, jotka voivat nuoria siirtymässä tukea, ovat koululta löytyvät opettajat sekä tukioppilaat. Yläkoulussa aineenopettajan on tosin mahdotonta tuntea oppilaitaan tarkasti useiden ryhmien ja suurien ryhmäkokojen vuoksi. Oppilaiden tukena kuitenkin ovat luokanohjaajat, jotka ohjaavat oppilaita aineopetuksen lisäksi. Oppilaiden asioihin tarkimmin pureutuu koulun opinto-ohjaaja, joka onkin suuri tuki oppilaille. Koulun tukioppilastoiminta voi olla monimuotoista, mutta yksi sen tärkeimpiä tehtäviä on yläkouluun siirtyvien oppilaiden tukeminen uuteen kouluun sopeutumisessa. On tärkeää, että 7.-luokkalaiset kokevat olevansa tasavertaisia sekä tervetulleita uuteen oppimisympäristöön. Tukioppilastoiminnan myötä aikaisemmat ”mo-

pokasteet” ovat saaneet myönteisempää sisältöä ja tarkoituksena nolaamisen sijaan on yhteishengen luominen. (Latvala & Rantala 2001, 28-33.)

Opettajien, tukioppilaiden ja vanhempien yhteistyöhön monimuotoisuutta lisää koulussa toimiva nuorisotyöntekijä. Niin opettajilla, oppilashuollon työntekijöillä kuin nuorisotyöntekijöillä on ollut erilaisia käsityksiä siitä, mitä koulussa tapahtuva nuorisotyö pitää sisällään. Keskusteluissa on korostunut kaksi erilaista työnkuvaa: työskentely koulussa ensisijaisesti yksittäisten, tukea tarvitsevien oppilaiden ja heidän tukiverkostonsa kanssa tai oppilaiden innostaminen ryhmässä tapahtuvaan toimintaan ja heidän tukeminen siinä, että he ryhmänä itse etsivät ratkaisuja. Jälkimmäinen painopiste tarkentuu usein oppilaiden voimavarojen käytön rohkaisemiseen koulun työrauhan ja työskentelyilmapiirin parantamiseksi. (Sarha 2005, 30)

3 VALTAKUNNALLISET RYHMÄYTYSMENETELMÄT

Todennäköistä on, että jokaisella kunnalla ja koululla on oma laatukriteerinsä täyttävä ryhmäytysmenetelmä. Opinnäytetyömme aikana heräsi epäily, että tuommeko menetelmällämme mitään uutta muiden valtakunnallisten ryhmäytysmenetelmien joukkoon. Tässä luvussa käsittelemme muutamaa valtakunnallista ryhmäytysmenetelmää, joita olemme huomioineet opinnäytetyömme aikana. Nämä menetelmät valitsimme maantieteellisin perustein sekä aikaisemman tunnettuuden perusteella. Peilaamme näihin menetelmiin omaa käyttämäämme menetelmää sekä arvioimme menetelmien eroavaisuuksia.

Mukana on myös muutama peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen tarkoitettu menetelmä, joiden tarkoituksena on ryhmäyttämisen ja yhteisöllisyyden lisäksi myös nuoren tukeminen, elämänhallinta sekä sosiaalinen vahvistaminen. Vaikka nämä menetelmät liittyvätkin peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen, koimme ne tärkeiksi esimerkeiksi; ryhmäyttämällä ja yhteisöllisyydellä on merkitys myös peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa. Myös yläkoulun jälkeinen nivelvaihe on täynnä muutoksia nuoren elämässä. Toisen asteen koulutuksessa on myös tärkeää tuntea kuuluvansa osaksi omaa luokkaansa ja ryhmää.

3.1 KiVa Koulu

KiVa Koulu on Opetusministeriön rahoittama hanke koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Hanke alkoi 1.9.2006 ja se toteutetaan Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyönä. KiVa Koulu -toimenpideohjelmat ovat luokka-asteille 1-3, 4-6 ja 7-9. (KiVa Koulu 2011)

Vaikka suomalaisten lasten hyvinvointi on maailman kärkiluokkaa, on menestys toverisuhteissa huonompi. Ongelmaan kiinnitettiin huomiota myös Turun yliopiston psykologian laitoksella ja Oppimistutkimuksen keskuksessa. Tuloksena syntyi KiVa Koulu -hanke koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. ”Ohjelmassa korostetaan sitä, miten jokainen voi vaikuttaa yhteiseen hyvinvointiin tukemalla yksin jääneitä tai kiusattuja sen sijaan, että menisi porukassa mukaan kiusaamiseen”, psykologian professori Christina Salmivalli Turun yliopistosta kertoo. Tutkimusten mukaan KiVa Koulu -hanke vähentää paitsi kiusaamista ja kiusatuksi joutumista, myös ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta samalla, kun se lisää sosiaalisia taitoja sekä kouluviihtyvyyttä ja -motivaatiota. (Salmivalli 2011)

KiVa Koulu –hanke keskittyy koulukiusaamisen vähentämiseen sekä ennaltaehkäisemiseen ja sitä kautta kouluhyvinvointiin. Tämä hanke eroaa huomattavasti käyttämästämme menetelmästä, koska emme pyri pelkästään koulukiusaamisen ehkäisyyn. Toki keskustelimme nuorten kanssa kiusaamisesta myös ryhmäytämisen yhteydessä, sillä on tärkeää, että nuoret ymmärtävät mitä kiusaaminen on ja miten sitä voi ilmetä. Kiusaamisen ehkäisyyn ja sitä kautta kouluhyvinvoinnin lisäämiseen emme varsinaisesti pyrkineet. Menetelmämme kautta pyrimme hyvän ryhmädynamiikan luomiseen ja sitä kautta yhteisöllisyyden ja koulunhyvinvoinnin lisäämiseen. Menetelmässämme olemme toki huomioineet KiVa Koulu –hankkeen materiaalit, mitä pilottikoulussa on käytetty, mutta emme turvautuneet pelkkään KiVa Koulu –menetelmään.

3.2 K12 – varhaisnuorten ihmissuhdekurssi

Laukaan kunta ja seurakunta toteuttivat vuosina 2004-2006 Nuorisokasvatus koulussa –hankkeen. Hankkeen tavoitteena oli täydentää ja vakiinnuttaa nuorisokasvatuksen ammatillinen toimenkuva kouluille ja nuorisotyönohjaajan vetämät K12 – kasvukurssit olivat osa nuorten niveltämistä yläkouluun. (Trygg-Jouttijärvi, Anne-Maria 2007)

K12 –varhaisnuorten ihmissuhdekurssia on käytetty menetelmänä ympäri Suomen, mutta myös maantieteellisesti lähellä pilottikoulua, joten halusimme ottaa sen mukaan oman menetelmämme reflektointiin. K12 on noin 11-13 -vuotiaille tytöille ja pojille suunnattu vuorovaikutustaitojen kurssi. Kurssilla opitaan uutta ja vahvistetaan vanhaa. Tunnistetaan tunteita ja tehdään aloitteita. Opetellaan käyttämään selkeää viestintää, niin että toisten on helpompi ymmärtää minua. Kurssi sisältää 12 toiminnan täyteistä tuntia minusta ja muista, kuuntelemisesta ja tunteista. (Kinanen, Juha 2008)

Sekä Laukaassa käytetyn että opinnäytetyömme pilottikoulun menetelmien oli tarkoitus toimia nivelvaiheessa, mutta menetelmänä K12 eroaa käyttämästämme menetelmästä sisällöllisesti hyvinkin paljon. Toki ryhmän vahvistamisessa on tärkeää, että nuorilla on vuorovaikutustaitoja ja kykyä ilmaista itseään, mutta vuorovaikutustaitoihin suunnattu kurssi ei pelkästään kykene toimimaan ryhmäytyksen välineenä. Omassa menetelmässämme olemme käyttäneet harjoitteita, joissa nuorten tulee toimia ryhmässä ja tätä kautta heidän tuli käyttää vuorovaikutustaitojaan. Harjoitteiden lisäksi nuorten on täytynyt pohtia omaa rooliaan eri ryhmissä ja sitä kuinka heidän käyttäytymisensä muuttuu ja sopeutuu eri ryhmien sisällä. Nuoret eivät ainoastaan olleet vuorovaikutuksessa toistensa kanssa vaan he käsittelivät sitä, miten he tuovat vuorovaikutustaitojaan eri ryhmissä näkyville.

3.3 Menetelmiä peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen

Tähän alalukuun valitsimme muutaman esimerkkimenetelmän peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen liittyen. Nivelvaihe ei rajoitu ainoastaan peruskoulun sisälle,

vaan siltoja rakennetaan myös toiselle asteelle. Kuten aikaisemmin mainitsimme, peruskoulun jälkeisen nivelvaiheen aikana yhteisöllisyyden ja ryhmäytyksen lisäksi, on tärkeää panostaa nuoren elämänhallintaan sekä sosiaaliseen vahvistamiseen. Näitä peruskoulun jälkeisen nivelvaiheen menetelmiä vertailimme käyttämäämme menetelmään sillä tavoin, että olisiko menetelmäämme mahdollista toteuttaa myös seuraavan nivelvaiheen aikana. Ovatko käyttämämme aiheet ajankohtaisia vielä tuossa elämänvaiheessa vai olisiko menetelmää syytä muokata, jotta se palvelisi myös peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa. Jokainen ryhmä on erilainen ja menetelmään tulisi muokata jokaiselle ryhmälle sopivaksi, mutta peruskoulun jälkeiseen nivelvaiheeseen menetelmämme ei kuitenkaan sovellu sellaisenaan. Tämän ajankohdan aikana, opiskelija on sellaisessa elämänvaiheessa, että 7. luokalla käytettyä menetelmää ei voida käyttää uudelleen.

Ensimmäiseksi esimerkkimenetelmäksi valitsimme Turvallista ryhmää rakentamaan – hankkeen (2010-2012). Hankkeen päämääränä on koostaa toimintamalli, jonka avulla toisen asteen ammatilliset oppilaitokset voivat arvioida ja kehittää yhteisöllisyyttä edistävää toimintaansa. Lisäksi hankkeessa kehitetään tutor-ohjaajan koulutusmalli ja pilotoidaan yhteisöllisyyttä ammattioppilaitoksessa tukevan henkilön toimenkuvaa. Turvallista ryhmää rakentamaan -hanke on Nuorten Akatemian, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja SAKKI ry:n kumppanuushanke. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto ja hallinnoi Opetushallitus. (Nuorten Akatemia 2011)

Toisena peruskoulun jälkeisen nivelvaiheen esimerkkimenetelmänä on Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima Nuorten matalan kynnyksen ohjausmalli - Ohjaus-Laturi (2009-2011). Hankkeella mallinnetaan Jyväskylän kaupungille ja verkostolle peruskoulun jälkeisen nivelvaiheen pudokkuutta ennaltaehkäisevää moniammatillista ohjausta. Osatoteuttajina ovat Jyväskylän kaupunki, Työvalmennussäätiö Tekevä ja Jyväskylän Setlementti ry. Kaupungin nuorisopalveluiden, peruskoulun oppilaanohjauksen ja oppilashuollon sekä muiden nivelvaiheessa nuorten kanssa toimivien työn rajapinnoissa etsitään uusia ennaltaehkäiseviä toimintatapoja ja ohjautumisen sujuvuutta. Nuorisotyön yhteisöllisiä ja elämänhallintaa tukevia menetelmiä juurrutetaan kouluyhteistyöhön. Kohderyhmänä ovat 9.-luokkalaiset nuoret 15-vuotiaasta alkaen, yli nivelen saattaen. Tuki-, koulutus- ja työllistymisverkostoa tehdään tunnetuksi niin moniammatilliselle työntekijäjoukolle kuin nivelvaiheen nuorille ja heidän perheilleen-

kin. Hankkeen on mahdollista hyödyntää ohjauspalvelua nuorille erilaisissa oppimisympäristöissä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011)

4 MITÄS ME SEISKAT! VS. VALTAKUNNALLISET MENETELMÄT

Seuraavassa kappaleessa reflektoidimme sekä KiVa Koulu –hanketta että K12 –kurssia omaan käyttämäämme menetelmään. Nämä kaksi ovat edellä esitellyistä menetelmistä ne, jotka liittyvät erityisesti alakoulun ja yläkoulun väliseen nivelvaiheeseen. KiVa Koulu –hankkeen valitsimme tähän siitä syystä, että menetelmä on pilottikoululle entuudestaan tuttu menetelmä. K12 –kurssi valikoitui reflektointiin maantieteellisin perustein: menetelmää on käytetty lähikunnassa nivelvaiheen aikana. Oman käyttämämme Mitäs me seiskat! -menetelmän esittelemme luvussa 6.

Pilottikoulun ryhmäytyksen aikana tiedostimme nämä kaksi erilaista menetelmää ja saatoimme näiden kautta hakea ideoita omaan menetelmäämme. Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme näiden kahden edellä mainitun menetelmän ”punaisia lankoja” sekä niiden merkitystä nivelvaiheessa. Käsittelemme myös näiden aiheiden taustaa oman ryhmäytymismenetelmämme näkökulmasta.

4.1 Ryhmäyttäminen – ei pelkästään kiusaamisen ehkäisyä

Salmivalli (2010) osoittaa, että siirtymävaihe 6. luokalta 7. luokalle näyttäytyy kiusaamistilastoissa piikkinä ja kiusaamisen määrä kasvaa. Tästä syystä siirtymävaiheen tukeminen on tärkeää ja usein ensimmäinen kontakti tuleviin 7.-luokkalaisiin saadaan kun he tulevat 6. luokan keväällä tutustumaan tulevaan kouluunsa. (Salovaara & Honkanen 2011, 29) Yhtenä kiusaamisen piikkinä voidaan tulkita niin sanottu ”mopotus”, jota tapahtuu usein uusien seiskaluokkalaisten tullessa yläkouluun. Tämä kuitenkin ei ole mikään peruste kiusaamisen lisääntymiselle. Myös pilottikoulussa on pyritty pois mopotus –termistä ja seiskaluokalle siirtymisestä pyritään kehittämään mukava ja turvallinen muutos. Kuitenkaan pelkkä hyvä yhteishengen luominen ei riitä

vaan kiusaamisen ehkäisemiseksi on käsiteltävä kiusaamista ja siihen liittyvää dynamiikkaa niin opettajien, oppilaiden kuin vanhempien keskuudessa (mt., 28).

Mitä kiusaaminen on ja miten se pitäisi määritellä? Tutkimuskirjallisuudessa kiusaaminen on määritelty toistuvaksi, pitkäkestoiseksi, tarkoitukselliseksi toiminnaksi, jolla aiheutetaan toiselle pahaa mieltä. Kiusattu on altavastaaaja ja kyvytön puolustautumaan tasaveroisesti, kiusaamiseen on siis liitetty valtaepätasapaino. Kiusaaminen on kiusaajan väline ja keino saada valtaa, asemaa tai suosiota, vaikkakin se on usein pelon ylläpitämää. Oppilaat saattavat pelätä, että kiusaaminen kohdistuukin heihin, joten tämän vuoksi he myötäilevät kiusaamisen kautta yhteisöön tuotuja arvostuksia. (Hamarus 2009, 134-138)

Kun ryhmäytyksen aikana käsitelimme kiusaamista, tähän aiheeseen liittyen nuorien mielipiteissä oli suuriakin eroja. Osa oli sitä mieltä, että koulussa ei kiusaamista ole kun taas jotkut myönsivät suoraan olleensa kiusattuja. Myös se, mitä nuoret pitävät kiusaamisena, vaihteli huomattavasti. Jotkut olivat sitä mieltä, että esimerkiksi ryhmästä ulos jättäminen ei ole kiusaamista vaan syrjintää, kun taas jotkut mielsivät sen kiusaamiseksi. Sitä, että ”heittää kaverille läpällä” ei tässä ryhmässä koettu kiusaamiseksi, koska kaverit ymmärtävät sen olevan vitsi. Epäselväksi jäi kuitenkin se, että osaavatko nuoret erottaa, milloin se on kaverin mielestä vielä vitsi ja milloin se menee kiusaamisen rajan yli. Myös tämän takia kiusaamisesta ja sen eri muodoista tulisi kehittää jatkuvaa keskustelua, varsinkin kun kiusaamisen muodot ovat lisääntyneet ja laajentuneet muun muassa Internetiin.

Pilottikoulussa KiVa Koulu –hanke on ennestään tuttu ja tätä ovat vieneet eteenpäin tukioppilaat sekä heidän ohjaajansa. Tukioppilaat ovat pitäneet uusille 7.-luokkalaisille tunteja, joissa on käsitelty muun muassa kiusaamista. Asia on toki sellainen, mistä täytyy pitää keskustelua yllä eikä kiusaamista ehkäistä muutaman tunnin avulla. Pilottikoululla oli kuitenkin tarve nimenomaan 7.-luokkalaisten ryhmäytykselle eikä pelkästään kiusaamisen ehkäisylle. Jo tämän asian tiimoilta oma ryhmäytymenettelämme eroaa suuresti KiVa Koulu –menetelmästä, koska menetelmämme on kohdennettu nimenomaan pilottikoulun tarpeelle.

Se, että ryhmäytystä tulee tekemään nuorille tuntemattomat henkilöt, voi auttaa nuoria olemaan omia itsejään. Koulun henkilökunnan edessä nuorilla kuitenkin saattaa olla eräänlainen oppilaan-rooli. Kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn näillä henkilöillä saattaa olla vaikeuksia puuttua: koulun henkilökunnalla on oppilaistaan parempi yleiskuva kuin koulun ulkopuolisilla henkilöillä. Koululla on myös paljon paremmat resurssit kohdata oppilaiden vanhemmat ja vanhemmat saattavat pitää koulun henkilökuntaa myös luotettavampana tahona kuin koulun ulkopuolisia henkilöitä. Opettajat kuitenkin ovat oppilaiden kanssa tekemisissä päivittäin.

4.2 Vuorovaikutustaidot ryhmäytyksen perusta?

Tärkeimmät taidot ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ovat vuorovaikutus itsensä kanssa, eri mieltä olemisen taito, kyky helpottaa toisen pahaa oloa ja oman pahan olon ilmaiseminen, oman virheen myöntäminen sekä myönteisen, mutta myös korjaavan palautteen vastaanottaminen ja antaminen. Vuorovaikutus oman itsensä kanssa on tärkein vuorovaikutustaito ja samalla muiden vuorovaikutustaitojen perusta. (Aalto 2000, 26) Vuorovaikutus ryhmän ohjaajan ja ryhmän välillä on kaikkein merkittävimpiä ryhmän turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Ryhmän turvallisuutta lisää koko ajan ryhmän jäsenten syvenevä vuorovaikutus oman itsensä kanssa sekä ryhmän jäsenten välillä kehittyvä rakentava vuorovaikutus. (mt., 27)

Koulun tehtävä on tiedon jakamisen ohella tunnistaa oppilaiden erilaisia tarpeita ja tukea heidän mahdollisuuksiaan kehittää yksilöllisesti osaamistaan, vuorovaikutustaitojaan ja vahvuuksiaan (Lappalainen, Hotulainen, Kuorelahti & Thuneberg 2008, 112). Jotta nuoret voivat toimia keskenään, he tarvitsevat vuorovaikutustaitoja. Näille tulisi perustaa pohja jo esiopetuksesta lähtien, koska koulutuksella ja kouluissa tapahtuvalla kanssakäymisellä pohjataan tulevaisuus työelämään ja vuorovaikutustaidot ovat yksi suuri tekijä työelämässä. Edellytyksenä vuorovaikutukselle sekä ihmis-suhteiden solmimiselle yksilö tarvitsee sosiaalista kompetenssia. Sosiaalinen kompetenssi sisältää kyvyn sekä tehdä itse että vastata toisen tekemiin aloitteisiin vuorovaikutustilanteissa. Yksilön pitää myös osata ilmaista tunteitaan tilanteisiin sopivalla tavalla. Sosiaalinen kompetenssi sisältää muun muassa sosiaaliset taidot, kuten käyt-

täytyminen. Sosiaalisia taitoja opitaan omilta vanhemmiltaan sekä vuorovaikutustilanteissa muiden yksilöiden kautta. (Junttila 2010, 35)

Laukaassa järjestetty K12 –kurssi toteutettiin myös siirtymävaiheessa olevien nuorten kesken, mutta tämä kurssin kohderyhmänä olivat lähinnä 6.-luokkalaiset. Varhaisnuorten ihmissuhdekurssille otollisin aika on mielestämme juuri siirtymävaiheen aikaan: kurssilla vahvistetaan ihmissuhdetaitoja, opetellaan käyttämään selkeää viestintää sekä tunnistetaan tunteita oppimalla uutta ja vahvistamalla vanhaa.

Yläkouluun siirryttäessä mukana seuraavat alakoulussa opitut normit, roolit ja aiempi tieto toisista sekä ryhmässä toimimisesta. Oppilaat voivat muodostaa valmiin ja toimivan ryhmän tai luokassa voi olla näkyviä ja piilossa kyteviä ristiriitoja. Tilanne on erilainen, jos luokan oppilaat tulevat useista eri kouluista ympäri kuntaa kuin jos he tulevat vain yhdestä tai kahdesta alakoulusta. On myös tilanteita, joissa ennalta valmiiseen luokkaan tulee siirtymävaiheessa vain yksi tai kaksi uutta oppilasta. (Salovaara & Honkonen 2011, 46)

Pilottikoulun 7.-luokkalaiset ovat kolmelta eri alakoululta ja ryhmien jaossa on säilytetty nämä jo valmiit luokat. Toiselle valmiille luokalle on tullut siirtymävaiheessa yksi uusi oppilas. Kuten Salovaara ja Honkonen teoksessaan kirjoittivat, alakoulusta yläkoululle tulevat mukana jo opitut normit. Se, minkä roolin luokan keskuudessa on omaksunut ja miten oman luokan kesken voi käyttäytyä, säilyy yläkouluun asti. Varsinkin kun luokka ei koe muutoksia oppilaiden suhteen. Jos 7.-luokalle siirtyessä luokalla olisi uusia, tuntemattomia nuoria, joutuisi oppilas tutkimaan sekä omaa että luokkatovereiden käyttäytymistä tarkemmin. Jokaisella nuorella on ennakkokäsityksiä ja odotuksia, joiden täyttymistä he arvioivat (mt., 46). Tämä kuuluu ryhmätoiminnan ensimmäiseen vaiheeseen. Valmiille luokalle tullut uusi oppilas kokee tämän sekä muut ryhmätoiminnan vaiheet, ja sopeutuu ja etsii paikkansa valmiilta luokalta. Muiden ei tarvitse käydä läpi näitä vaiheita tuttujen luokkakavereiden keskuudessa.

Koululuokka muodostaa nuorelle tärkeän vertaisryhmän, jossa ollaan pitkään ja jonka vuorovaikutus on päivittäistä. Nuoren näkökulmasta koulu merkitsee pitkälti kavereita ja ystäviä, ryhmään kuulumista ja yhteisöllisyyttä. Kenttälän & Suomun (2005) mukaan vertaissuhteet vaikuttavat merkittävästi nuoren kasvuun, kehitykseen, hyvinvointiin, oppimiseen ja opiskelumotivaatioon. Yläkouluikäiset nuoret määrittelevät

syрjäytymisen vertaisryhmään kuulumattomuudeksi. Hyväksytyksi tuleminen omassa vertaisryhmässä on tärkeää jokaiselle nuorelle ja nuoren paikka koulun sosiaalisessa verkostossa vaikuttaa vahvasti hänen hyvinvointiinsa ja turvallisuuden tunteeseensa. Kysymyksenä onkin, saako nuori vertaissuhteista onnistumisen kokemuksia ja hyväksytyksi tulemisen tunteita? Entä löytääkö hän turvallisen ja hänelle sopivan paikan osana kouluyhteisöä? (Salovaara & Honkonen 2011, 52-53) Nuorten sosioemotionaalisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää ovatko he ”sisä- vai ulkopuolisia”. Päästäkseen sisäpuolisiksi nuorella on oltava sosiaalisia taitoja ja hänen on käyttäydyttävä tavalla, joka on muiden silmissä hyväksyttävää. Tunne siitä, ettei kukaan ymmärrä omia ajatuksia, saa nuoret kokemaan positiivisen ja vahvistavan yhteenkuuluvuuden tunteen sijaan sosiaalista toimintakykyä ja oppimista heikentävää yksinäisyyttä ja ahdistuneisuutta. (Junttila 2010, 34)

Opettajalla on iso rooli luokan turvallisuuden tunteen, ilon ja oppimisen mahdollisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä. Opettajan lisäksi koulussa toimiva nuorisotyöntekijä on kasvattaja, joka tukee nuoren tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja kasvua omaksi itsekseen. Aikuinen vastaa luokan vuorovaikutuksesta ja sen tavoitteellisuudesta. Oppilaille luova, rohkaiseva ja kannustava ilmapiiri pystytään luomaan aikuisen tietoisella ja tavoitteellisella otteella, ja aikuisella onkin tärkeä rooli sanottaa ja tunnistaa tunteita yhdessä nuoren kanssa kun tämä vasta opettelee tunnetaitojaan. Sekä opettajan että koulussa toimivan nuorisotyöntekijän työn keskiössä ovat ihmissuhdetaidot, joissa kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat työn ydinalueita. Erityisesti monikulttuurisessa luokassa korostuvat erilaisuuden hyväksyminen ja oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen. Toisista huolehtimalla ja välittämällä luodaan yhteisöllisyyttä. (Salovaara & Honkonen 2011, 90-91)

5 RYHMÄYTYSMENETELMÄN KEHITYS PILOTTIKOULUSSA

Pilottikoululla on aikaisemmin toteutettu ryhmäyttämistä, mutta näin laaja 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen on kehitysaskel koululle. 7.-luokkalaisten ryhmäytys on aikaisemmin koettu ”mopotuksena” ja tästä negatiivisesta assosiaatiosta pyritään pääsemään eroon. Ryhmäytys on aiemmin järjestetty koulun tukioppilaiden ja muun

henkilökunnan kesken, mutta syksyllä 2011 koulu sai ulkopuolista näkemystä ja toteutusta ryhmäytykselle opinnäytetyömme kautta. Ryhmäytyksen lisäksi kehitys jatkuu uusien toimintamallien kautta; koululla muun henkilökunnan kanssa toimii myös nuorisotyöntekijä. Tämän toimintamallin kautta on tärkeää pohtia koulussa tapahtuvan nuorisotyön merkitystä yhteisöllisenä pedagogiikkana kouluympäristössä. Tärkeää on myös tiedostaa ryhmäytyksen merkitys kouluhyvinvointia tarkastellessa. Kouluhyvinvointi koostuu monesta osa-alueesta, mutta mihin kaikkiin osa-alueisiin voidaan vaikuttaa pelkällä ryhmäyttämällä sekä yhteishengen luomisella?

5.1 Yhteisöllinen pedagogiikka koulussa

Koulu on ympäristö ja yhteisö, joka on luotu valmiiksi oppilaalle. Tämä ei ole oppilaan itse valitsema ryhmä, johon hän haluaa kuulua vaan koulun tarjoama yhteisö, johon pyritään tulla osaksi. Mitä yhteisöllisyys koulussa tarkoittaa ja miten sitä voidaan kehittää? Yhteisöllisyys on yksittäisen oppilaan ja ryhmän kokemus, tunne siitä, että koulussa on hyvä olla ja kaikilla on mahdollisuus osallisuuteen koulun toiminnassa. Yhteisöllisyys näkyy kouluyhteisön jäsenille, mutta myös ulospäin; yhteisöllisyys on koulussa viihtymistä. Sitä, että kouluun on kiva ja turvallista tulla. On tärkeää, että jokainen oppilas, opettaja ja koulun aikuinen tuntee kuuluvansa kouluyhteisöön ja kokee olonsa koulussa turvallisiksi. Jos koulussa syntyy yhteisöllistä iloa ja turvallisuuden tunnetta, se vahvistaa näitä kokemuksia myös yksilöllisesti. (Salovaara & Honkonen 2011, 41-42) Ryhmäytyminen voi olla toiminnan tasolla askel uuteen toimintakulttuuriin, mutta pysyviä uudistuksia varten, on keskityttävä vuorovaikutustilanteiden ytimeen (Kuivakangas 2011, 123) .

Ryhmällä tulisi olla tietty päämäärä tai tavoite, johon he pyrkivät yhdessä. Tähän tarvitaan määrätietoisuutta sekä vuorovaikutusta ja tämä päämäärätietoisuus tuottaa ryhmälle yhteisöllisyyden tunnetta. (Raina & Haapaniemi 2007, 34) Mikä on kouluympäristössä se päämäärä, johon oppilaat pyrkivät ja tiedostetaanko tätä tavoitetta? Onko ryhmäytyksen tavoite rohkaista oppilaita kohti tätä päämäärää, jotta heistä voisi tulla oma yhteisönsä vai onko yläkoulu vielä sellainen kasvu ympäristö, jossa harjoitellaan yhdessä toimimista? Kaikilla kouluasteilla on tärkeää varmistaa, että oppilailla on hallussa yhteisöllisyyttä edistävien sosiaalisten taitojen perusasiat. (mt., 7)

Yhteisö, ryhmä ja yksilö ovat koulun peruselementtejä ja niiden varassa koulu toimii. Minä-suhdetta ja minuutta käsittelevät kysymykset ovat tärkeitä juuri koulussa, koska sieltä saadaan merkittäviä kokemuksia ryhmässä elämisestä sekä tehdään tulkintoja omasta itsestä ja omista tunteista yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Koulussa muovautuneet roolit ovat varsin pysyviä ja saattavat siirtyä myös peruskoulun jälkeiseen elämään. (Kuivakangas 2011, 124) Pilottikoulun ryhmäytyksen aikana olemme pyrkineet siihen, että nuoret tarkastelevat omaa rooliaan niin kouluympäristössä kuin vapaa-ajallaan. Minä-kuva ja käyttäytyminen saattavat muokkautua ympärillä olevan ryhmään sopivaksi ja nuoren on tärkeää tiedostaa, kuinka he käyttäytyvät luokkatilanteessa ja kuinka esimerkiksi omien kavereidensa kanssa. Ryhmäytyksen aikana, erilaisten harjoitteiden kautta, olemme herätelleet nuoria pohtimaan omaa paikkaansa ryhmän jäsenenä, niin luokan kuin koko koulun yhteisössä.

Jokaisella oppilaalla on oma roolinsa luokassa. Rooli riippuu osittain hänen persoonallisuudestaan, mutta myös siitä, millaisia luokan muut oppilaat ovat ja millaisia tapoja, rooleja, normeja ja odotuksia heillä on. Ryhmäroolit ovat olemassa suhteessa toisten rooleihin ja ne näkyvät statuksena eli asemana ryhmässä. Ryhmän valtasuhteet kertovat ryhmän jäsenten välisestä vaikuttamisesta ja vaikutusyrityksistä sekä oppilaiden välisistä riippuvuuksista. Oppilaat saattavat tehdä ryhmänä päätöksiä ja ryhmäajattelu syntyy todennäköisimmin tilanteessa, joissa on ulkoinen tai koettu paine päästä nopeasti päätökseen. Luokan mielipiteeseen mukautuminen on yleistä. Nuoruuden epävarmuuden aikana ryhmän yhdenmukaisuuden vaatimukset korostuvat entisestään ja luokan sosiaalinen kontrolli voi olla hyvinkin tiukkaa. Lähes poikkeuksetta luokan jäsenet haluavat tulla hyväksytyiksi, joten ryhmässä on väistämättä yhdenmukaisuuden paine. (Salovaara & Honkonen 2011, 44-45)

Yhtenä yhteisöllisyyden kehittäjänä kouluympäristössä voi toimia koulussa toimiva nuorisotyöntekijä. Nuorisotyöntekijä toimii koulussa tarkastelijan ja kehittäjän roolissa; tekee havaintoja, kuuntelee nuorten ja aikuisten viestejä, tarkastelee arkipäivän toimintoja ja etsii keinoja toimivuuden lisäämiseksi. (Siekkinen 2010, 49) Pilottikoululla on ollut nuorisotyöntekijä tammikuusta 2011 lähtien Humanistisen ammattikorkeakoulun Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hankkeen kautta.

Siekkinen (2010) ryhmitteli opinnäytetyössään koulussa tapahtuvan nuorisotyön rooleja Lepän (2010) mallintamien koulussa tehtävän nuorisotyön tavoitteiden alle. Työntekijän roolit voivat kuitenkin sekoittua ja yhdistyä koulussa toimivan nuorisotyöntekijän työssä. Lepän (2010) mukaan koulussa tehtävän nuorisotyön tavoitteita ovat kokonaisvaltaisen kasvun tuki monialaisen työyhteisön jäsenenä, yhteisöllisyyden tukeminen ja kehittäminen, yksilöiden huomaaminen ja varhainen puuttuminen sekä nonformaalien oppimisympäristöjen mahdollistaminen. Siekkisen (2010) mukaan koulussa toimivan nuorisotyöntekijän roolit ovat seuraavanlaisia; läsnäoleva ja luotettava aikuinen, jolla on aikaa, tunnustettu ja tiedostava kasvattaja, ryhmätyö-, vuorovaikutus-, tunteiden sekä itsetuntemuksenedistäjä sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön toteuttaja ja kehittäjä. Koulussa toimivan nuorisotyöntekijän rooleja ovat myös seuraavat; yhdessä tekemisen ja kokemisen koordinaattori ja vaikuttamisen edistäjä, olemassa olevien käytäntöjen tarkkailija ja kehittäjä, ovien avaaja ja avoimuuden lisääjä, moniammatillisen työryhmän aktiivinen toimija, nuoren elämäntilanteen tukija ja elämäntilanteiden edistäjä sekä ohjaaja ja organisaattori. (Siekkinen 2010, 36-37) Näiden tavoitteiden ja roolien kautta huomaamme sen, kuinka monipuolista työtä koulussa toimiva nuorisotyöntekijä voi tehdä. Koulussa tehtävän nuorisotyön kautta kouluympäristössä voi yhdistyä kaikki nämä osa-alueet lisäten moniammatillista osaamista.

Rautiainen (2005) osoittaa, että nuorisotyöntekijöiden tulo kouluun ja uuden toimintakulttuurin luominen eivät käy helposti. Kouluun tarvitaan joustavuutta ja asennemuutosta sekä koulutyön uudelleen organisointia. Onnistuessaan tällainen ”yhdessä tekemisen” kulttuuri kuitenkin vapauttaa koulun ammattilaiset tekemään sitä, mitä he osaavat parhaiten. Vahva yhteisöllisyys antaa koulun henkilökunnalle ja oppilaille vahvan kasvupohjan ja tuo arkeen turvallisuutta. (Nevanpää & Lappi 2010, 27) Nuorisotyöntekijöiden vahvistaessa asemaansa kouluympäristöissä, opettajien toimenkuvat saattavat muuttua tai ainakin osa aikaisemmin opettajille kuuluneista työtehtävistä saattavat siirtyä koulussa toimiville nuorisotyöntekijöille. Tilanne on varmasti uusi niin nuorisotyöntekijöille kuin opettajillekin, mutta tärkeää on yhdistää monialainen yhteistyö kuitenkin astumatta kummankaan ammattiryhmän varpaille. Opettajien ja nuorisotyöntekijöiden ammatillisuus toimivat yhdessä ehdottomasti voimavarana itse kullekin koululaitokselle.

Sarhan (2005) mukaan nuorisotyön ja koulun tavoitteet, menetelmät ja toimintatavat eivät erota nuorisotyöntekijän ja opettajan työtä toisistaan. Opettajat käyttävät usein menetelmällisesti samoja keinoja kuin nuorisotyöntekijät pyrkiessään oppiainekohtaisiin oppimistavoitteisiin. Nuorisotyön ammattilainen harvoin opettaa kieliä tai matemaattisia aineita, mutta voi pitää esimerkiksi päihde- tai seksuaalikasvatusta. Osallistavia, toiminnallisia menetelmiä käytetään lisääntyneessä määrin opettajien keskuudessa tai luokkahuoneen ulkopuolella, mutta se ei tee nuorisotyön ammattilaista tarpeettomaksi koulussa. Tarve oppilaiden kuuntelijalle ja opettajien yhteistyökumppanille on jatkuva. (mt., 23-24)

Kun koulussa toimiva nuorisotyöntekijä, jonka ammattiin kuuluu hyvä kontaktinotto-kyky nuoriin, on saanut oman toimenkuvansa ja ammattitaitonsa valjastettua koulun nuorten ja aikuisten käyttöön, hän voi toimia lähiohjauksellisena matalan kynnyksen palveluna. Koulun arjessa toimii aikuinen, jota voi lähestyä asiassa kuin asiassa ja joka havaintojensa puitteissa myös ottaa kontaktia nuoriin ja pyrkii näkemään tuen tarpeet. Tarpeiden mukaan käännytään moniammatillisessa työyhteisössä niiden ammattilaisten puoleen, joiden palveluja nuori tarvitsee. Koulussa toimiva nuorisotyöntekijä toimii samalla aikuisena, jolla on kokonaisvaltainen käsitys nuorelle annettavista tukitoimista. (Siekkinen 2010, 41) Lehtosen (2005) näkemyksen mukaan, koulussa toimivan nuorisotyöntekijän kanssa voi keskustella asioista leimaantumista pelkäämättä. Leimaantumisen pelko vähentää keskusteluja opettajien tai virallisten palvelujen tarjoajien kanssa. (mt., 41)

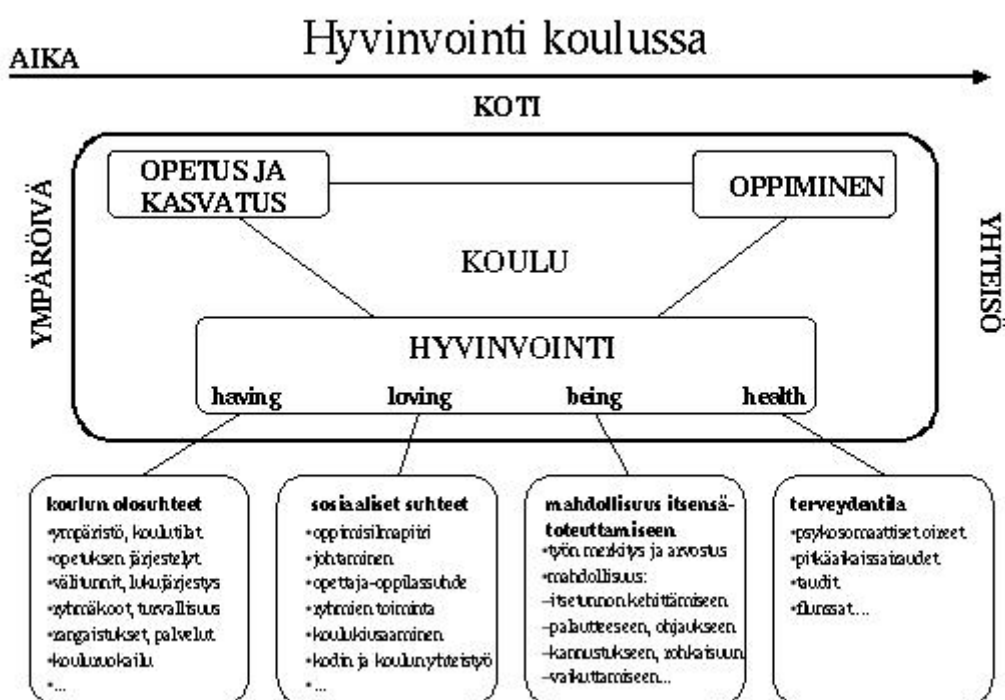
Moniammatillisessa työyhteisössä yhteistyötä tehdään paitsi kouluyhteisön sisällä, myös ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Esimerkiksi poliisi, paikkakunnan nuorisohjaajat ja sosiaali- ja nuorisoalan opiskelijat on syytä kutsua mukaan toteuttamaan ja tuomaan omaa osaamistaan ja näkemystään eri aihealueita käsiteltäessä. Kasvattajan on syytä tiedostaa, että kasvatustyö ei ole yksinäistä puurtamista vaan yhteistyöverkostojen rakentamista ja kouluyhteisön ovien avaamista ja avoimuuden edistämistä. (mt., 42)

5.2 Kouluhyvinvointi

Perinteisesti hyvinvointikäsitteellä on tarkoitettu ihmisen sosiaalisen, henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kokonaisuutta. Hyvinvointi ilmenee laajasti ottaen onnellisuutena, elämään tyytyväisyytenä ja positiivisena mielialana. Edellytyksenä hyvinvoinnille on koko elämänkaaren aikana sellainen toimintakyky, jonka turvin yksilö voi osallistua yhteisönsä mielekkäinä pitämiin aktiviteetteihin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. (Lappalainen, Kuittinen & Meriläinen (toim.) 2008, 8)

Hyvä luokkahenki ja koulu yhteisö vaikuttavat suurelta osin siihen, millä asenteella oppilas suhtautuu kouluun. Jos kouluun lähteminen on joka aamuista ”pakkopullaa”, tämä varmasti vaikuttaa suurelta osin yksilön hyvinvoinnin lisäksi myös kouluhyvinvointiin. Hyvä ja turvallinen luokkahenki edistää oppilaan itsetuntoa; nuoren ei tarvitse pelätä aukaista suutaan esimerkiksi oppitunneilla. Se, että uskaltaa olla oma itsensä myös kouluympäristössä, edistää nuoren henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Onko yhteisöllisyyden puuttuminen yksi syy, miksi oppilaat eivät viihdy kouluissa? Vaikka suomalaiset oppilaat pärjäävät koulusaavutusvertailussa hyvin, ovat monet WHO:n ja Unescon kansainväliset vertailevat tutkimukset todenneet oppilaiden koulussa viihtymisen heikoksi (Holopainen & Lappalainen 2011, 110). ”Peruskoulun arviointi90” –tutkimuksessa kahdeksasluokkalaiset kokivat peruskoulun oppimis- ja kasvuympäristönä joiltakin osin innostavaksi, joiltakin osin varsin ikäväksi. Tutkimuksen mukaan koulussa viihtyminen oli kuitenkin yleisempää kuin koulukielteisyys. Kuitenkin muihin maihin verrattuna kouluviihtyvyys on Suomessa heikkoa ja koulukielteisyys yleisempää, samoin suhtautuminen opettajiin on kielteisempää. (Peltonen 2010, 68)

Kouluhyvinvointia voisi kuvata seuraavalla koulun hyvinvointimallilla:

Kuvio 1. Koulun hyvinvointimalli (Konu 2002)

Kokevatko oppilaat koulutuksen tuloshakuisuuden kouluhyvinvointia laskevana tekijänä asettaessaan oppilaat eriarvoiseen asemaan? Tuloshakuisuus asettaa syrjään sosiaaliset taidot, mutta onko tulevaisuuden kannalta olla "kirjaviisas" vai sosiaalisesti kyvykäs? Koulutusjärjestelmä vaatii tuloksia, mutta työelämässä liputetaan sosiaalisten taitojen perään. Peruskoulu on kuitenkin yksi pitkäaikaisempia sosiaalisten taitojen kehittäviä alueita ja tärkeää olisi pystyä yhdistämään nämä kaksi osa-aluetta. Täytyy kuitenkin muistaa, että sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat eri asioita. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, kun taas sosiaaliset taidot tulevat oppimalla. Sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa selvittää sosiaalisista tilanteista. Sosiaalisuus tarkoittaa halua olla ihmisten kanssa kun taas sosiaaliset taidot tarkoittavat kykyä olla muiden kanssa. Nämä kaksi asiaa voivat olla riippumattomia toisistaan. Sosiaalisuus kuitenkin edesauttaa sosiaalisten taitojen hankkimista, mutta ei takaa niiden olemassaoloa eikä ole niiden saavuttamisen edellytys. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17-18) Nuorten kanssa toimiessa täytyy siis muistaa, että vaikka nuori ei olisi sosiaalinen, hän voi olla sosiaalisesti taidokas ja päinvastoin. Se, miksi sosiaalisuutta arvostetaan esimerkiksi työelämässä, voi olla lähtöisin siitä kuvitelmasta, että sosiaalisuuden ajatellaan ilman muuta johtavan myös hyvin sosiaalisiin taitoihin. Toinen

selitys sille, että sosiaalisten taitojen sijaan korostetaan sosiaalisuutta, on se, että sosiaalisuutta pystytään mittaamaan eri mittarein. Sosiaalisten taitojen mittaaminen kyselyin, haastatteluin tai havainnointitilanteiden kautta on vaikeaa tai jopa mahdotonta. (mt., 18-19)

Oppiminen ja hyvinvointi voidaan hahmottaa yksilön kasvu- ja kehitysprosessin eri ulottuvuuksina. Hyvinvointi on oppimisen edellytys kun taas oppiminen mahdollistaa toiminnan muutoksen, joka edesauttaa hyvinvointia. Hyvän oppimisen ja opetuksen perustana on pedagoginen hyvinvointi, ja koulun onnistuminen pedagogisessa perustehtävässään riippuu koulun keskeisten toimijaryhmien (oppilaat, opettajat) hyvinvoinnista sekä oppimisympäristöstä. Pedagoginen hyvinvointi ilmenee oppilaiden sekä opettajien kokonaisvaltaisena hyvinvointina, opiskelukyknä ja oppimistuloksina. Keskeisiä tekijöitä pedagogiselle hyvinvoinnille ovat oppimisympäristössä tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus, opetuksen, opiskelun ja oppimisen toimintaympäristöt sekä tukitoimet. (Holopainen & Lappalainen 2011, 112-113)

Oppilaitokset eivät voi kantaa vastuuta oppilaiden kokonaishyvinvoinnista, mutta ne voivat omaa toimintaansa kehittämällä tukea oppilaiden hyvinvointia joustavilla ja yksilöllisillä pedagogisilla ratkaisuilla, onnistumisen kokemuksilla, hyväksytyksi tulemisella sekä henkilökohtaisten vahvuuksien tunnustamisella. (mt., 116) Pilottikoulun toimintaa on kehitetty juuri tällä ryhmäytysprosessilla. Oppilaiden ryhmäytyksen aikana heidän tulisi kokea näitä onnistumisen ja hyväksynnän tunteita. Hyväksynnän kautta oman paikan löytäminen luokka- ja kouluyhteisössä helpottuu eikä oppilaan tarvitse tuntea kuuluvansa näihin yhteisöihin ”väkipakolla”. Yhteisöllisessä ajattelu- ja toimintakulttuurissa oppilaan omat tarpeet eivät määrää kaikkea vaan hän välittää toisista ja kokee olevansa osa ryhmää (Salovaara & Honkonen 2011, 42).

Yhtenä koulun ilmapiiriä parantavana tekijänä ja tätä kautta kouluhyvinvointiin vaikuttaa tukioppilastoiminta. Tukioppilastoiminnan pyrkimyksenä on saada aikaan yhteistä hyvää edistävää toimintaa, niin että kaikilla koulussa työskentelevillä olisi hyvä olla. Toiminnalla on koko kouluyhteisöön liittyviä tavoitteita, jotka tekevät koulun toiminnasta erilaista ja sen keskeisenä päämääränä on poistaa ”nuoret vastaan aikuiset” – asetelma. Nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ovat yhteiskuntaan vaikuttavia asioita, ei pelkästään omaan kouluun vaikuttavia asioita. (Lahti-

nen-Leinonen 2009, 166) Nuorilta saadun tiedon siirtäminen käytäntöön ja heidän asiantuntemuksen kunnioittaminen vahvistavat kykyä ja halua toimia koko kouluyhteisön hyväksi. Näin myös työtoveruus opettajien ja oppilaiden välillä lisääntyy. Samalla kun aikuiset osoittavat arvostavansa nuorten panosta, he tukevat oppilaiden itsetunnon kehittymistä. Nuorten osallisuus yhteisössä lisääntyy ja tämä lisää koko kouluyhteisön viihtyvyyttä. Myös tukioppilailla on suuri rooli innostajina, jotka kannustavat ja motivoivat nuoria osallistumaan. Siksi tukioppilaille tulisi antaa mahdollisuuksia tehdä päätöksiä ja vaikuttaa kouluyhteisössään. (mt., 169)

Helkaman, Myllyniemen ja Liebkindin mukaan, terve itsetunto tarkoittaa mahdollisimman totuudenmukaista kuvaa itsestä, realistista minäkuvaa ja itsensä tuntemista. Itsetunnolla tarkoitetaan myönteistä tai kielteistä kokonaiskuvaa ja terve itsetunto on kokemus, että on tarpeeksi hyvä ja että on turvallinen olla. (Salovaara & Honkonen 2011, 88) Jotta nuori voi muodostaa itsestään realistisen minäkuvan sekä tavoitella turvallisuuden tunnetta, tulee ympäristön olla suvaitseva sekä kannustava. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004, 12) mukaan, perusopetuksen on annettava mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveeseen itsetunnon kehittymiseen, jotta oppilas voi hankkia elämässä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja (Korpinen 2010, 85). Jo perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on määritelty, että perusopetuksen tulee antaa mahdollisuus itsetunnon kehittymiseen. Itsetunnon tärkeimmän alueen muodostaa turvallisuus, joka luo pohjan muillekin itsetunnon tärkeille osa-alueille (Huttunen & Hämäläinen & Lintu 2007, 20).

Kuitenkin myös koulumenestyksen ja itsetunnon välillä on vuorovaikutus. Koulumenestys ja koulussa saadut kokemukset rakentavat itsetuntoa, mutta itsetunto määrää suurelta osin koulumenestyksen. Selvimmän palautteen osaamisesta lapselle ja nuorelle antaa koulu. Koulun toiminta rakentuu paitsi opettamisen, mutta myös suuressa määrin oppilaan arvioinnin ympärille. Hyvä itseluottamus auttaa oppilasta asettamaan tavoitteet riittävän korkealle, ja omaan osaamiseen uskomisen on tärkeämpää kuin esimerkiksi lahjakkuus, jonka merkitystä koulumenestyksessä on jopa liikaakin korostettu. Koululla on suuret mahdollisuudet tukea oppilaan itsetuntoa, lisätä hänen uskoaan omiin kykyihin ja korjata mahdollisia aikaisemmin syntyneitä vaurioita. (Keltikangas-Järvinen 2001, 179-180) Tästä voimme päätellä sen, että jos oppilas omaa heikon itsetunnon ja näin ollen ei osaa asettaa tavoitteitaan itselleen sopiviksi, se

vaikuttaa koulumenestykseen. Jos koulunkäynti tuottaa oppilaalle vain negatiivisia kokemuksia, se väistämättä vaikuttaa myös kouluviihtyvyyteen. Monen oppilaan koulunkäyntiä sävyttää tunne epäonnistumisesta; onnistumisen elämykset ovat vähäisiä ja palaute ensi sijassa sitä, että parantamisen varaa olisi. Silloin kun koulu on vaikuttanut radikaalisti oppilaan itseluottamukseen, tuloksena on myöhempään elämään kestävä tunne siitä, että parhaimmillaan on korkeintaan keskinkertainen. Jos oppilaan varhaisempi itsetunnon kehitys on epäonnistunut ja oppilaalta puuttuu koulumotivaatio, on koulun vaikea kääntää kehityksen suuntaa. Hyviä tuloksia koulun vaikutuksesta itsetuntoon on vaikeampi osoittaa, vaikka niitä on. Tämä johtunee siitä, että koulu lisää ennen kaikkea niiden lasten itsetuntoa, joilla muutenkin menee hyvin. (mt., 180-181) Tämä tietyllä tapaa kumoaa edellisen väittämän, että koululla olisi suuri merkitys oppilaan itsetuntoon. Oppilaat, joilla on hyvä itsetunto, osaavat asettaa tavoitteensa realistisesti, joten toteutunut koulumenestys tukee jo ennestään hyvää itsetuntoa. Huonon itsetunnon omaavat oppilaat taas kokevat pettymyksiä. Kysymykseksi jää, kuinka varhaisempaa itsetunnon kehittymistä tulisi tukea, jotta jokaisella oppilaalla olisi tasavertaiset lähtökohdat? Entä kuinka paljon oppilaan itsetunto vaikuttaa kouluviihtyvyyteen ja kuinka kouluviihtyvyys eroaa hyvän tai huonon itsetunnon omaavan oppilaan näkökulmasta katsottuna?

Koululuokka muodostaa oppilaalle vertaisryhmän, joka on pitkäaikainen ja jonka vuorovaikutus on päivittäistä. Nuoren näkökulmasta koulu merkitsee kavereita ja ystäviä, ryhmään kuulumista ja yhteisöllisyyttä. Toisten nuorten kiintymys pitää ansaita ja vertaisryhmässä voi joutua myös torjutuksi. Hyväksytyksi tuleminen omassa vertaisryhmässä on tärkeää jokaiselle nuorelle, osa heistä kuitenkin torjutaan. Nuoren paikka koulun sosiaalisessa verkostossa vaikuttaa vahvasti hyvinvointiin sekä turvallisuuden tunteeseen. (Salovaara & Honkonen 2011, 52-53) Kun oppilaat ryhmäytyvät toimivaksi ja kiinteäksi ryhmäksi, turvallinen luokka alkaa muodostua. Opettajan tehtävänä on luoda ryhmälle rajat, tietyt pelisäännöt, ja tätä kautta turvallisuuden tunne. Jos ryhmässä ei synny turvallisuuden tunnetta, siinä ei voi syntyä muutakaan. Ryhmän turvallisuuden kannalta on tärkeää, että turvallista ryhmää rakennetaan ja ylläpidetään koko kouluvuoden ajan sekä ratkaistaan ”kuherruskuukauden” jälkeen tulevat ristiriidat. (mt., 24-25) Hyvät sosiaaliset suhteet helpottavat ja edistävät sopeutumista uusiin tilanteisiin, esimerkiksi siirtymistä kouluasteelta toiselle. Pölkin (2001) mukaan keskinäinen vertaistuki ja apu vahvistavat myös oppilaiden turvallisuuden tunnetta

sekä myönteisten kouluasenteiden kehittymistä. Jos koulussa pystytään arvioimaan ja tukemaan kaikkien koulussa työskentelevien yhteenkuuluvuuden tunnetta, tuetaan hyvinvointia kaikille kouluyhteisön jäsenille. (Lappalainen ym. 2008, 113)

5.3 Oppilaiden ajatuksia oppituntien aiheista

Ryhmäytyksen aikana pidimme 7.-luokkalaisille oppitunteja, joissa käsiteltiin erilaisia ryhmäytykseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä aiheita. Oppituntien päätteeksi keräsimme oppilailta lomakkeen muodossa hieman palautetta. Lomakkeen kysymykset käsittelivät sitä, kuinka he itse käsittävät tietyt termit, esimerkiksi turvallisuus koulussa tai hyvä luokkahenki. Kysymykset aseteltiin seuraavanlaiseen muotoon sen takia, koska halusimme tietää, mitä mieltä nuoret itse ovat niistä aiheista, joita käsitelimme tunneilla ja miten he itse mieltävät esimerkiksi turvallisuuden koulussa. Tämän tavoitteenä oli vielä herätellä nuoria miettimään tunneilla käytyjä aiheita. Nuoret saivat myös antaa vapaamuotoista palautetta meille pitämistämme tunneista.

Vaikka pyysimme nuoria miettimään näitä asioita ajatuksen kanssa, jäivät vastaukset odotetusti pintaraapaisuksi. Ensimmäiseen kysymykseen ”Millainen on mielestäsi hyvä luokka/hyvä luokkahenki?” saimme nuorilta muun muassa tällaisia vastauksia.

”Sellanen, missä kaikilla on hyvä olla ja että kaikki tulee toimeen toistensa kanssa.”

”Semmonen et kaikki hyväksyy kaikki ja kaikkien osaamiset et kuka osaa mitäki.”

”Sellainen, jossa ei moitita/kommentoida siihen jos esim. menee joku väärin.. ja jossa ei painosteta toisia.”

”Se, että kaikki on mukavia toisilleen ja ketään ei kiusata tai syrjitä.”

”Kaikki uskaltaisivat olla omia itsejään. Ja meidän luokassa EI ole kovin hyvä luokkahenki. Tai ylipäättänsäkin koko koulussa. Itsekään en uskalla olla erilainen.”

”Semmonen on hyvä luokka, jossa ei kiusata ja kaikkia kuunnellaan. Hyvä luokkahenki on se, että tuntee kuuluvansa joukkoon.”

”Ei kiusata tai naureta toisille ja annetaan työrauha ja otetaan kaikki huomioon.”

”Puhelias, ystävällinen, hauska.”

Nuoret käsittelivät vastauksissa hyvin paljolti samoja asioita ja kirjoittivat minkälainen hyvän luokan tai luokkahengen tulisi olla. Harva kertoi omakohtaisen mielipiteensä tai negatiivisia asioita omasta luokastaan. Jo yksikin omakohtainen mielipide on tärkeä, koska tämä osoittaa sen, että luokkahenkeä tulisi kehittää ja parantaa myös jatkossa.

Seuraavaan kysymykseen ”Mitä on turvallisuus koulussa?” oppilaat vastasivat näin.

”Sitä, että kaikista pidetään huolta, ketään ei jätetä oman onnensa nojaan. Päihteet ja tupakka kielletään. Kiusata ei saa. Noudatetaan sääntöjä.”

”Ei kiusata.”

”Ei tarvitse pelätä joutumasta fyysisen tai henkisen väkivallan kohteeksi.”

”Ei ole vaarallisia asioita.”

”No opettajat. Ja kamerat valvoo mitä kaikki tekee.”

”Sellaista, että kaikilla on turvallista liikkua esim. koulun käytävillä ilman että kukaan ei tule potkimaan tai hakkaamaan ketään.”

”Ettei tunne itseään uhatuksi.”

”Että koulussa ei käytetä väkivaltaa ja on esim. tulipalolle omat turvallisuus toimenpiteet valmiina.”

”Kaikki saa tuntea olonsa turvalliseksi.”

Oppilaiden vastausten mukaan turvallisuutta luo se, ettei tarvitse pelätä joutuvansa henkisen ja/tai fyysisen kiusaamisen kohteeksi. Myös säännöt ja opettajat listattiin turvallisuutta lisääviksi tekijöiksi.

Seuraavaksi kysymme miten oppilas voi omalla käytöksellään vaikuttaa oman luokan ja koko koulun ilmapiiriin. Nuoret vastasivat seuraavaa.

"Ei saa mollata luokkakavereita ja olemassa reilu ja kohtelee muita niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan."

"Käyttäydyn hyvin. Ei siihen voi yks tyyppi vaikuttaa."

"Olemalla kaikkien kaveri. Sillä että en kiusaa ketään."

"No ei rupea olemaan sellanen mikään hallitsija! Kaikkien pitäis olla saman veroisia!"

"Olemalla rehellinen ja hyväksymällä kaikki sellaisena kuin he ovat."

"Olen kaikille ystävällinen, kuuntelen muita, hyväksyn muut, en tee tyhmää ja annan kaikille työrauhan. En kiusaa, noudatan sääntöjä, opetteleen toimimaan kaikkien kanssa, olen valmis sanomaan mitä mieltä olen."

"Ottaa kaikki huomioon ja antaa työrauhan ja ymmärtää että jokainen on erilainen. No ymmärtää että jokainen on erilainen ja että ei rupee kiusaamaan."

"Olen kiltti."

Oppilaiden vastausten perusteella oman luokan ja koko koulun ilmapiiriin voi vaikuttaa sillä, että yrittää tulla kaikkien kanssa toimeen. Osan mielestä yksi henkilö ei voi käytöksellään vaikuttaa koko koulun ilmapiiriin, mutta tässä nuorten tulisi muistaa, että muutos lähtee yksilöstä itsestään. Vastausten perusteella jokaisen tulisi ymmärtää, että jokainen on erilainen ja sitä tulisi kunnioittaa, mutta toteutuuko tämä ajatus käytännössä?

Viimeisen kysymyksen osalta, "Miten voit puuttua kiusaamiseen?" oppilaat olivat suurelta osin yksimielisiä.

"Asettumalla kiusatun puolelle."

"Kerron siitä opettajalle ja en itse kiusaa, enkä edes hyväksy sitä. Olen kiusattujen puolella"

"Kerron opelle, menen väliin."

"Meen sanomaan kiusaajalle."

"En ite kiusaa."

"Ilmoittamalla siitä tukareille tai aikuiselle."

Myös näiden kysymyksien osalta oppilailla on teoriassa hyvä käsitys siitä, kuinka omalla käytöksellä estää kiusaamista ja miten toimia, jos kiusaamista tapahtuu. Mutta näistä vastauksista ei käy ilmi, onko joku todellakin mennyt väliin puolustamaan kiusattua.

Vastauksia lukiessa huomaa sen, miten kysymyksiä olisi pitänyt tarkentaa, jotta olisimme saaneet kattavia vastauksia nimenomaan heidän luokkaansa ja kouluun liittyen. Tarkoituksena oli kuitenkin tässä herätellä nuoria miettimään asioita ja sitä, kuinka he omalla käyttäytymisellään voivat vaikuttaa. Nuorten on tärkeä tiedostaa muun muassa nämä kysytyt asiat, jotta he voivat tarttua koulussa mahdollisesti tapahtuviin epäkohtiin. Nuoria tulisi kannustaa ja rohkaista puuttumaan näihin asioihin, mikäli he kokevat, että niissä on parantamisen varaa.

Myös oppitunteihin liittyvän vapaamuotoisen palautteen suhteen, vastaukset jäivät pinnallisiksi. Pyysimme oppilaita kertomaan esimerkiksi mitä on jäänyt oppitunneilta mieleen.

”Ihan kivoja tunteja. Enemmän tällaisia tunteja. Ja mieleen jäi se tunti kun oltiin Kukkulalla.”

”No Heidin ja Marjon tunnit on ollu erilaisia kun normitunnit. Ne on ollu ihan hauskoja. Kun on ollu kaikkia niitäkin missä on sitte ollu tukarit ja silleen... eli ne päivät on erityisesti jäänyt mieleen.”

”Tunnit on ollu kivoja, kun ne on ollu erilaisia kuin muut tunnit!! Vois olla enemmän tällaisia tunteja!! Mieleen on jäänyt eniten se kun syksyn alussa käytiin siellä museolla ja laavulla se oli kiva päivä!!”

”Ne ovat rentoja, puhutaan asioista.”

”Teidän tunnit on ihan kivoja. Täällä tehdään kivoja juttuja ja sillei, ne 7. päivä kuvat on jääny mieleen. Ja ne oman kuvan piirtämiset.”

”Aika tylsiä useimmat, mutta on muutama hauska ollu.”

Suurimmalle osalle oli tarkimmin jäänyt mieleen 7.-luokkalaisille järjestetty oma ryhmäytyspäivä sekä nuorisotilalla pidetyt tunnit. Kysymyksien olisi pitänyt olla paljon tarkemmin aseteltuja, että olisimme saaneet luotettavan palautteen myös oppilailta. Tässä vaarana kuitenkin olisi ollut se, että kysymykset olisivat olleet johdateltuja. Täl-

lä vapaamuotoisella palautteella halusimme tietää, millä mielin oppilaat ovat näihin tunteihin suhtautuneet. Vastauksista ei kuitenkaan käy ilmi olivatko tunnit aiheiltaan ”ihan kivoja” vai siitä syystä, että näiden tuntien aikana ei ollut tavallisia oppitunteja. Nuoret kuitenkin olivat pääosin sitä mieltä, että tällaisia tunteja voisi olla enemmän.

5.4 Ryhmän kehitys pilottikoulussa opettajien näkökulmasta

Pyysimme myös koulun henkilökunnalta palautetta siitä, kuinka heidän mielestään 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen on kehittynyt Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hankkeen aikana. Palaute kerättiin molempien luokkien luokanohjaajilta, opinto-ohjaajalta, tukiohjaajien ohjaajalta sekä koulussa toimivalta nuorisotyöntekijältä. Valitettavasti palaute jäi suppeaksi.

Ensimmäisenä kysyimme henkilökunnan mielipidettä siihen, miten Konneveden yläkoulun 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen on kehittynyt Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hankkeen aikana?

- ” – Moniammatillinen yhteistyö on kehittynyt; muutkin tahot ovat olleet kiinnostuneita tulemaan mukaan ryhmäytyksiin.
- Toimintaan on panostettu paljon (tutustumispäivää yläkouluun ei ole aiemmin ollut eikä koko päivän kestäväää ryhmäytyspäivää).
- Aiemmin ei ole järjestetty ryhmäytystunteja uusille 7.-luokkalaisille (tutorit ovat vetäneet leikittämistunnin/tunnin kiusaamisesta).”

”Opinnäytetyönne eli panoksenne ansiosta olemme saaneet lisäresursseja 6-7.-luokan nivelvaiheen ryhmäytykseen, niin 6. luokan kevääseen kuin myös 7. luokan syyskauteen. Erityisesti 6. luokan kevään puolikas koulupäivä (iltapäivä) yläkoululla oli mainio lisä kevään kokonaisuuteen, ja 7. luokan syksyn kokopäiväinen seiskojen päivä kuin myös oppitunnit ovat olleet mainio tapahtumien jatkumo siirtymisessä yläkouluun.”

”Porukka on ollut yhtenäinen jo alakoulussa, ovat olleet vahvoja ryhmiä jo tullessaan. Kevään tapaamiset vahvistivat sitä hyvin. Ja aivan upeasti ovat teidän projektia ottaneet syksyllä vastaan! Luottavat ja viihtyvät!”

Seuraavaksi kysyimme, miten he ovat koulun henkilökuntana kokeneet syyslukukauden ryhmäytysmenetelmän?

” – Toimivaa; uudet seiskat ovat tulleet hyvin tutuiksi, ovat päässeet tutustumaan kouluun jo keväällä.
– Tunnit ovat olleet tärkeitä ja niitä olisi hyvä jatkaa myös syyslukukauden jälkeen. ”

”Oikein hyvänä! Seiskaluokkalaiset ovat saaneet avullanne ja hyvässä yhteistyössä meidän vakituksemmän kouluväen kanssa paljon lisää huomiota ja evästystä siirtymisessä yläkouluun ja liittymisessä kaikkien seiskojen, yläkoulun ja oman luokan uusiin kuvioihin. Saimme myös ideoita, joita voimme jatkossakin toteuttaa.”

”Se on ollut hyvä tapa eri kouluista tulevien oppilaiden tutustumiseen. Lisää samanlaista!”

”Erittäin positiivisena! Erityisesti mielessä on yhteinen ulkoilupäivämme, jossa porukka pääsi toimimaan ja auttamaan toisiaan. Oli hauskaa ja vapautunut ilmapiiri. Kiva kun sai olla mukana!”

Kysyimme myös, onko ryhmäytyksen tuloksia näkynyt ryhmän toiminnassa?

”- Luokat ovat kivoja, toimivat hyvin yhteen.
– Nuoret ovat reippaita, uskaltavat tulla kertomaan asioista!
– Luokkien sisällä on omia porukoita, mutta suurin osa on kavereita keskenään/kaikkien kanssa.”

”Uskon, että ryhmäytys on helpottanut nuorten nivelvaihetta. Vaikka pientä ”setvimistä ja selvittelyä” joidenkin oppilaiden välisissä suhteissa onkin ollut, koen seiskojen ryhmä- ja luokkahengen olevan melko hyvä. Jokainen ryhmä on aina omanlaisensa, joten on hieman vaikea verrata tai todeta, mikä on tarkalleen ollut tämänkertaisen ryhmäytyksen osuus. Mielestäni molemmilla luokilla kouluviihtyvyys on suhteellisen hyvä (moinella erinomainen) ja oppilaat myönteisiä ja iloisia. Parin hiljaisemman oppilaan näkyvämpi liittyminen porukkaan askarruttaa vielä mieltäni – jospa siihenkin vielä keksimme keinoja!”

”Ainakin monet oppilaat ovat sanoneet, että luokkahenki on parempi kuin viime vuonna 6. luokalla. En ole huomannut luokassa jatkuvaa kiusaamista, yksittäiset tapaukset on käsitelty heti KiVa-tiimin kanssa.”

”Kyllä on toisista huolehtimista paljon näkynyt, mutta paljon pitää vielä näissä kahdessa luokassa meidän yhdessä tehdä kiusaamisen ja syrimisen karsimiseksi. Ainakin neljä porukkaa jo jouduttu puhuttamaan asiattomasta käyttäytymisestä. Auttakaa vielä tässä, jos pystytte!”

Palautteen perusteella ryhmäytysmenetelmämme on koettu hyväksi. Kehitystä on tapahtunut muun muassa siinä, että uusien 7.-luokkalaisten kanssa on tavattu ensimmäisiä kertoja jo kuudennen luokan keväällä. Nämä lisäresurssit ovat olleet kavailuttuja ja tätä kautta 7.-luokkalaisten ovat saaneet lisähuomiota siirtymävaiheen aikana. Myös muut kunnan tahot ovat olleet kiinnostuneita osallistumaan ryhmäytysprosessiin.

Palautteen perusteella, ryhmäytysprosessin aikana tulisi keskittyä kuitenkin hieman enemmän kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn. Vaikka 7.-luokkalaisten toimivat hyvin yhteen, on silti luokan kesken huomattu asiatonta käytöstä.

Tämän ensimmäisen pitempiaikaisen ryhmäytyksen kautta on hankalaa sanoa, kuinka nimenomaan ryhmäytys on vaikuttanut ryhmän toimintaan. Opinnäytetyömme tarkoituksena olikin luoda uusi menetelmä, jonka käyttöä Konneveden yläkoulu jatkaisi, toki jokaiselle ryhmälle yksilöitynä, opinnäytetyömme jälkeen. Ryhmäytyksen jatkuvuus ja pitkäaikaisuus luultavammin toisivat tuloksia siihen, mikä ryhmäytyksen osuus on luokka- ja kouluyhteisössä.

6 RYHMÄYTYSPROSESSI

Pilottikoulun 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen on aloitettu jo kuudennen luokan keväällä. Tällöin heillä oli vanhempainilta, jolloin he kävivät tutustumassa kouluun vanhempien kanssa sekä tutustumispäivä, jolloin oppilaat tutustuivat kouluun koulupäivän aikana, tukioppilaiden johdolla. Näiden tutustumiskäytien lisäksi 7.-luokkalaisille pidettiin oma ”seiskojen päivä” sekä oppitunteja, joissa käsiteltiin erilaisia ryhmäytykseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä aiheita. 7.-luokkalaisille järjestetyn ryhmäytyksen lisäksi, pilottikoulun lukuvuosi aloitettiin toiminnallisella päivällä, johon koulun jokainen luokka osallistui.

Varsinaisia tuloksia 7.-luokkalaisten ryhmäytyksestä emme opinnäytetyömme aikana saaneet selville, koska ryhmäyttäminen on pitkäaikainen prosessi. Pelkän syyslukukauden aikana emme voi selvittää, kuinka ryhmädynamiikka on muuttunut ja onko

sen kehittyminen näkynyt pilottikoululla. Pitkäaikaisempaa ryhmäytysmenetelmää tulisi käyttää pilottikoululla useamman lukuvuoden ajan, jotta voisimme vertailla sen vaikutusta ryhmädynamiikkaan.

6.1 Harjoitteet ryhmäytyksen pohjana

Aloitimme ryhmäytyksen 6.-luokan keväällä, oppilaiden tutustumiskäynneillä. Ensimmäiset harjoitteet olivat tutustumisharjoitteita. Vaikka nuoret saattoivat olla tuttuja keskenään, oli tärkeää sekä meille ohjaajille että opettajille, että opimme tuntemaan hieman nuoria.

Osana ryhmäytystä oli myös lukuvuoden aloitus. Tällöin oppilaat kiersivät kuusi erilaista toiminnallista pistettä oman luokkansa kanssa. Ensimmäinen koulupäivä on pyritty pitämään pilottikoululla vapaamuotoisempana, ilman oppitunteja ja –kirjoja. Harkitsimme myös luokkien sekoittamista, mutta siinä tapauksessa ”mopotus” olisi voinut olla mahdollista. Halusimme lukuvuoden ensimmäisestä päivästä mukavan aloituksen 7.-luokkalaisille, jolloin myös he saivat olla omien luokkalaistensa seurassa. Koska uusissa oppilaissa oli myös hiljaisempia ja hieman syrjäänvetäytyviä persoonia, koimme paremmaksi sen, että seiskat saavat olla omien luokkakavereidensa parissa.

Heti elokuun aikana järjestimme 7.-luokkalaisille oman ryhmäytyspäivän. Tuolloin halusimme, että nuoret toimivat yhdessä ryhmänä ja suuri osa päivän aikana tehdyistä harjoitteista pyrkivät teemoiltaan tiimityöskentelyyn. Päivä aloitettiin harjoitteilla, joilla saimme oppilaat hereille heti aamutuimaan. Muutaman ”lämmittelyleikin” jälkeen, siirryimme ryhmäharjoitteisiin ja näitä jatkui läpi päivän. Kuten aikaisemmin mainitsimme, pyrimme harjoitteilla yhdessä tekemiseen. Halusimme kuitenkin pitää rennon fiiliksen mukana, joten yhdessä tekemisen lisäksi tärkeää oli myös yhdessä-olo.

Ryhmäytyspäivän jälkeen, pidimme 7.-luokkalaisille oppitunteja. Meillä oli käytettävissä yhteensä viisi 45 minuutin kestoista oppituntia kummallekin luokalle. Kahden ensimmäisen oppitunnin teemana oli ”Minä ja ryhmä”. Herättelimme nuoria pohti-

maan omaa rooliaan ja omaa käyttäytymistään eri ryhmissä, niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Jokainen oppilas sai piirtää oman kuvansa, johon he saivat kirjoittaa näitä ajatuksia. Tunnit lopetettiin ”hyvän mielen –tehtävällä”; jokaisen oppilaan tuli kirjoittaa jokaisesta luokkakaveristaan jotain kivaa ja positiivista.

Kahden seuraavan oppitunnin aikana käsitelimme kouluhyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä, ja niihin liittyviä asioita mielipidejanan sekä kuumailmapalloteorian avulla. Nuorten tekemät kuumailmapallot sekä mielipidejanan kysymykset löytyvät oppaasta.

Viimeisen oppitunnin aiheena oli ryhmäpainostus. Keskustelimme nuorten kanssa heidän kokemuksistaan ja esimerkkitilanteiden kautta pohdimme, miten voi toimia ryhmäpaineen alla ja miten näistä tilanteista voi poistua.

Jokaisen harjoitteen ohjeistukset löytyvät oppaasta.

6.2 Ryhmäytysmenetelmän arviointi ja kehityskohdat

Kerätessämme palautetta koulun henkilökunnalta, pyysimme heiltä myös vapaamuotoista palautetta. Tämän kautta saimme omasta toiminnastamme myös palautteen ja palautetta on hyvä pohtia, jotta osaisimme arvioida opinnäytetyömme onnistumisia sekä kehitystarpeita.

Palautteen mukaan 7.-luokkalaisten ryhmäytyspäivästä on tullut paljon positiivista palautetta nuorilta, opettajilta sekä tukioppilailta. Nuoret ovat pitäneet kovasti koko ryhmäytysprosessista ja se on tuonut piristystä koko koulun arkeen.

Tulevaisuudessa meidän tulisi kiinnittää huomiota suunnitelmallisuuteen. Myös toiminta tulisi esittää perustellummin; perustella, miksi tehdään. Ohjaustaidoissa jokainen voi kehittyä ja kehittyäksemme tarvitsemme stressinsietoa, ”pelinlukutaitoa” sekä jämäkkyyttä.

Opinnäytetyössämme pyrimme siihen, että nuoret toimivat yhdessä ja tätä kautta yhteisöllisyyden tunne sekä ryhmähenki paranevat. Emme voi kuitenkaan vielä sanoa,

onnistuiko tämä tavoite, sillä vielä viimeisten oppituntien aikana nuorilla oli omia pieniä ryhmiään luokan sisällä. Näissä pienissä ryhmissä toimiminen oli heille helpompaa kuin ”pakkaa sekoittamalla”. Luokkien sisällä hiljaisemmat ja syrjäänvetäytyvät nuoret eivät opinnäytetyömme aikana tulleet näkyvämmiksi, mutta jotkut heistä ottivat kontaktia paremmin muuhun luokkaan.

Menetelmää tulisi jatkaa 7. luokan kevätlukukauden loppuun saakka, jotta saisimme tarkempaa tietoa siitä, miten 7.-luokkalaisten väliset suhteet ovat muuttuneet verrattuna prosessin alkuun. Vielä luotettavamman kuvan ryhmäytysprosessin tuottamasta muutoksesta saisi, mikäli prosessia jatkettaisi yhdeksännelle luokalle saakka. Luokatilanteissa enemmän itseään esille tuovat nuoret ottavat tilanteen haltuun, joten hiljaisempien ja syrjäänvetäytyvien oppilaiden tueksi saatetaan tarvita myös muita menetelmiä, joilla he uskaltavat osallistumaan.

LÄHTEET

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere: My Generation Oy.

Hamarus, Päivi 2009. Miten estää koulukiusaamista? Teoksessa Timo Saloviita (toim.) Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: PS-kustannus, 134-138.

Holopainen, Leena & Lappalainen, Kristiina 2011. Pedagoginen näkökulma kouluhyvinvointiin. Teoksessa Kirsi Pohjola (toim.) Uusi koulu. Oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 110-116.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011. Nuorten matalan kynnyksen ohjausmalli – OhjausLaturi. Viitattu 26.10.2011. <http://www.humak.fi/tutkimus/hankkeet/nuorten-matalan-kynnyksen-ohjausmalli-ohjauslaturi>

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011. Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke. Viitattu 12.10.2011. <http://www.humak.fi/tutkimus/hankkeet/uusiutuva-koulu-ja-nuorisotyö-hanke>

Huttunen, Merja & Hämäläinen, Tuula & Lintu, Katja 2007. Alakoulusta yläkouluun. Maaselän koulun oppilaiden tuntemuksia siirtymävaiheessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Julkunen, Henna & Kotilainen, Martta 2008. Kuudesluokkalaisten ajatuksia yläkouluun siirtymisestä ja siirtymävaiheen tuen tarpeesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Junttila, Niina 2010. Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa Katja Joronen & Anna Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 34-35.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2001. Hyvä itsetunto. 11. painos. Juva: WSOY.

Kinanen, Juha 2008. K12 –varhaisnuorten ihmissuhdekurssi. Poikien ja tyttöjen keskus. Viitattu 7.10.2011. <http://www.ptk.fi>

KiVa Koulu –hanke 2011. Hanke koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Viitattu 7.10.2011. <http://www.kivakoulu.fi/hanke>

Konu 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Teoksessa Koulun hyvinvointiprofiili 2004. Viitattu 14.11.2011. <http://www10.edu.fi/hyvinvointiprofiili/info.php?lang=>

Korpinen, Eira 2010. Kyläkoulu oppilaan itsetunnon kehittämissympäristönä. Teoksessa Eira Korpinen (toim.) Eläköön kyläkoulu! Juva: PS-kustannus, 85.

Kuivakangas, Johanna 2011. Kohti yhteisöllistä koulua. Teoksessa Kirsi Pohjola (toim.) Uusi koulu. Oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 123-124.

Lahtinen-Leinonen, Marjut 2009. Tukioppilastoiminta. Teoksessa Timo Saloviita (toim.) Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: PS-kustannus, 166-169.

Lappalainen, Kristiina & Hotulainen, Risto & Kuorelahti, Matti & Thuneberg, Helena 2008. Vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen sosio-emotionaalista kompetenssia rakentamassa. Teoksessa Kristiina Lappalainen & Matti Kuittinen & Matti Meriläinen (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 112-113.

Lappalainen, Kristiina & Kuittinen, Matti & Meriläinen, Matti (toim.) 2008. Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura.

Latvala, Henna & Rantala, Jonna 2001. Oppilaan tukeminen yläasteelle siirtyessä. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma.

Leino, Sanna 2009. Koulu ja perhe – vuorovaikutuksella tuloksiin. Teoksessa Timo Saloviita (toim.) Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: PS-kustannus, 193.

Nevanpää, Anu & Lappi, Johanna 2010. Koulunuorisotyöntekijä kouluyhteisöön - case Kuokkala. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon oppinnäytetyö.

Nuorten Akatemia 2011. Turvallista ryhmää rakentamaan –hanke. Viitattu 26.10.2011. <http://www.nuortenakatemia.fi/service.cntum?pagelid=150227>

Peltonen, Taina 2010. Oppimistulokset isoissa ja pienissä kouluissa. Teoksessa Eira Korpinen (toim.) Eläköön kyläkoulu! Juva: PS-kustannus, 68.

Pentinmikko, Maria & Uunila, Johanna 2000. Kuudesluokkalaisten ajatuksia yläasteelle siirtymisestä. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma.

Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia. "...ettei tarvitse tehdä yksin.". Tallinna: Arator Oy.

Riutta, Anna-Maija 2010. Nuorten tukeminen peruskoulun siirtymävaiheissa – siirtymä alakoulusta yläkouluun. Nuorten Akatemia. Hankeraportti. Viitattu 25.10.2011. http://www.nuortenakatemia.fi/Opettajalle/Tukea_seiskoille/Rehtoreille

Salmivalli, Christina 2011. Maabrändi. Uusi suomalaisosaamisen ala: koulukiusaamisen ehkäiseminen. Viitattu 7.10.2011. <http://www.maabrandi.fi/?p=397>

Salovaara, Reija & Honkonen, Tiina 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Porvoo: PS-kustannus.

Sarha, Marja-Liisa 2005. Nuorisotyöntekijänä peruskoulussa. Teoksessa Marja-Liisa Sarha (toim.) Nuorisotyötä koulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 30.

Siekinen, Emma 2010. Linkki, liima ja äänitorvi. Koulunuorisotyön tavoitteet ja työn tuoma lisäarvo. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Suomen yhtenäiskouluverkosto ry. Yhdistyksen lyhyt historia. Viitattu 9.11.2011.
<http://www.t-tiimi.com/syve/historiaa.htm>

Trygg-Jouttijärvi, Anne-Maria 2007. "Tää on ihan kivaa!". Kommentti/Nuorisotutkimuksen verkkokanava. Viitattu 7.10.2011.
<http://www.kommentti.fi/kolumnit/taa-ihan-kivaa>

LIITTEET

Mitäs me seiskat!

Menetelmä 7.-luokkalaisten ryhmäytykseen

Konneveden yläkoulussa

Marjo Boman & Heidi Heikkonen

Sisältö

Johdanto	2
Yhteistyö koulun kanssa	3
Lukuvuoden aloitus	4
Ryhmäytyspäivä	7
Syksyn oppitunnit	10
Litteet	13
Liite 1: Koteihin lähetetty kirje 7.-luokkalaisten ryhmäytyspäivästä	13
Liite 2: Oppilaille suunnattu palautelomake tuntien sisällöstä.	14
Liite 3: Esimerkkikuvat oppilaiden omakuvista	15
Liite 4: Kuumailmapallo-harjoituksen tuotos	16

Johdanto

Pidät käsissäsi kahden Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistuneen yhteisöpedagogin opinnäytetyön produktia. Opinnäytetyö, ”Minä, me, meidän luokka – Yhteisöllisyys nivelvaiheessa”, oli osa Humanistisen ammattikorkeakoulun Uusiutuva koulu ja nuorisotyö – hanketta. Opinnäytetyö tehtiin Konneveden yläkoululle, joka toimi tämän hankkeen kautta pilottikouluna 7.-luokkalaisten ryhmäytykselle.

Opas sisältää tavan toteuttaa seiskaluokkalaisten ryhmäytys. Opasta lukiessa pitää huomioida se, että menetelmä on suunnattu juuri Konneveden yläkoululle. Jokaisessa oppilaitoksissa toimitaan eri tavalla ja myös ryhmäytyksen tulee olla jokaiselle ryhmälle räätälöity. Tavoitteenamme on kuitenkin antaa ideoita ja esimerkkejä, mitä nivelvaiheen ryhmäytys voi pitää sisällään ja tässä kerromme Konnevedellä toteutuneen mallin.

Siirtyminen kuudennelta luokalta seitsemännelle on merkittävä nivelvaihe lapsen koulupolulla. Hyvä luokkahenki ja kouluympäristö helpottavat tätä siirtymää alakoulun vanhimmasta yläkoulun nuorimmaiseksi, ja ryhmäytyksellä oppilas ”hitsataan” osaksi kouluyhteisöä.

Konneveden 7.-luokkalaisten ryhmäyttäminen aloitettiin jo kuudennen luokan loppupuolella ja jatkuu ainakin yläkoulun syyslukukauden loppuun. Oppaassa kerromme mistä lähdettiin ja mihin päädyimme opinnäytetyömme aikana ja kuvailemme niin oppituntien harjoitteita kuin koulun kanssa tehtyä yhteistyötä. Opas sisältää myös ohjeistukset harjoitteisiin. Kaikki oppaassa käytetyt kuvat löytyvät myös Konneveden yläkoulun internet-sivuilta. Kuvat ryhmäytyspäivän aikana otti Pauliina Lahtinen.

Oivaltavia hetkiä oppaan parissa!

Yhteistyö koulun kanssa

Konneveden yläkoululla ryhmäytystä on järjestetty aikaisemmin, mutta pitkäaikainen, koko syyslukukauden kestävä 7.-luokkalaisten ryhmäytys on koululle uutta. Toimintapäivien järjestäminen on aikaisemmin ollut koulun vastuulla, mutta tänä syksynä ensimmäistä kertaa ryhmäytyksen on tullut järjestämään ulkopuolinen taho.

Opettajat ja luokanohjaajat ovat olleet mukana niin lukuvuoden ensimmäisenä päivänä kuin seiskojen omassa ryhmäytyspäivässä. Luokanohjaajien läsnäolo ja harjoitteisiin osallistuminen on tärkeää ja näin myös luokanohjaajasta tulee osa luokkaa. Toki oppilaat ovat vapautuneemmin ilman luokanohjaajan läsnäoloa, mutta opettajien ollessa mukana, uusista seiskoista tulee osa kouluyhteisöä. Luokanohjaajien on myös tärkeää tutustua omiin oppilaisiin niin ryhmädynamiikan kuin yhteisöllisyyden takia.

Koulun omasta aikaisemmasta ryhmäytysmenetelmästä emme ottaneet mallia omaan menetelmäämme, mutta kuuntelimme koulun mielipiteitä sekä otimme vinkkejä vastaan. Muun muassa ryhmäytyspäivän tilat olivat osittain samat kuin aikaisempina vuosina. Myös koulun omat yhteistyötahot ovat tärkeitä, jotta voidaan järjestää seiskoille mukava ja onnistunut ryhmäytyspäivä. Tällä kertaa, alkuperäisistä suunnitelmista poiketen, emme tarvinneet bussikuljetusta ja ruokailun järjestämistä, mutta muun muassa nämä asiat olisi järjestetty koulun puolesta.

Lukuvuoden aloitus

Konneveden yläkoulun lukuvuosi on pitkään aloitettu ”pehmeällä laskeutumisella” eli ensimmäisenä koulupäivänä on unohdettu kirjat ja uudet lukujärjestykset. Yläkoulun jokainen luokka, uusista seiskoista ysi-luokkalaisiin, osallistuvat toimintaan.

Yläkoulun alueelle järjestettiin kuusi toiminnallista pistettä, joita oppilaat saivat kiertää luokkansa ja luokanohjaajansa kanssa. Oppilaiden oli tarkoituksena päästä tekemään yhdessä ryhmänä ja siinä samalla vaihtamaan kesän kuulumisia luokkalaisten kesken. Luokkien sekoitusta kannattaa harkita; ”mopotus” on mahdollista uusien seiskojen tullessa kouluun. Seiskojen yläkoulutaipale alkaa mukavasti ja rennosti, jos he ovat oman luokkansa kesken. Ohjaajina rasteilla oli myös moniammatillinen joukko kunnan muita toimijoita.

Rastien toiminnot olivat norjalainen jalkaleikki, tunteiden tori, tunnelipallo, maton kääntö, joen ylitys sekä palloralli. Jokaiselle pisteelle aikaa tulee varata 20 minuuttia.

Norjalainen jalkaleikki

Leikkijät seisovat tiiviisti piirissä. Joku aloittaa leikin ja koskettaa toisella jalallaan vieressä olevan leikkijän jalkaa. Tämän tulee koskettaa seuraavaa leikkijää sillä jalalla, mihin edellinen koski. Jalkaa ei saa palauttaa takaisin paikoilleen. Pelistä putoaa, mikäli horjahtaa tai ei pysty enää koskemaan seuraavaa leikkijää.

Tunteiden tori

Jokainen oppilas saa esimerkiksi neljä kappaletta erilaisia adjektiiveja, jotka on kirjoitettu pienille lapuille. Tarkoituksena on tehdä vaihtokauppaa luokkakavereiden kanssa, jotta saisi kerättyä neljä adjektiivia, jotka kuvaavat oppilasta itseään. Sitten kun jokainen on löytänyt omaa itseään kuvaavat sanat, jokainen saa kertoa toisille ne sanat.

Tarvikkeet: adjektiivilaput

Joen ylitys

Joen ylitykseen tarvitaan koko ryhmä yhtenäisenä. Ryhmälle annetaan jonkin verran tavaroita, köyttä, vanhoja rikkiäisiä mailoja, matto, tuoli, ihan mitä tahansa vaikkapa liikuntavarastosta löytyy. Ryhmän tarkoituksena on päästä kulkemaan tietty matka kulkien vain tavaroiden päällä, koska alla on synkkä ja kylmä virtaava vesi. Ennen kuin ensimmäinen ryhmäläinen saa astua vastarannalle, tarvitsee jokaisen ryhmäläisen olla kulkemassa väliä. Kaikkien tarvitsee olla siis ainakin hetkinen yhtä aikaa ylittämässä jokea. Jos joku ryhmäläisistä koskettaa jalallansa maata, siirtyvät kaikki ryhmäläiset takasin lähtöpaikkaan, keräten mukaansa jo levittämänsä apuvälineet ja aloittavat alusta.

Tarvikkeet: mielikuvitus on rajana

Tunnelipallo

Peliin tarvitaan kaksi joukkuetta, sisällä ja ulkona olevat joukkueet. Sisällä olevat tekevät juoksuja ja ulkona olevat ottavat palloa kiinni.

Sisällä olevan joukkueen pelaajat lyövät palloa jokainen vuorotellen. Kun pallo lentää kentälle, lyöjä alkaa tehdä juoksuja juoksemalla omaa joukkuettaan ympäri (joukkueen kannattaa olla mahdollisimman tiiviisti, jotta matka on lyhyempi). Ulkona oleva joukkue ottaa palloa kiinni. Kun pallo on saatu kiinni, kiinniottajan eteen muodostetaan jono. Pallo vieritetään joukkueen jalkojen välistä ja kunnes jonon ensimmäinen saa pallon kiinni, hän huutaa HEP!. Tällöin sisällä oleva joukkue lopettaa juoksujen teon. Juoksut lasketaan yhteen ja kunnes kaikki sisällä olevan joukkueen pelaajat ovat lyöneet palloa, vuoro vaihtuu. Joukkue, joka saa enemmän juoksuja, voittaa.

Tarvikkeet: pesäpallomaila, pallo (esimerkiksi lentopallo)

Maton kääntäminen

Ryhmä seisoo maton päällä, joka tulisi kääntää ylösalaisin, ilman että kukaan ryhmäläinen astuu matolta pois.

Tarvikkeet: matto

Palloralli/tyynyraalli/formula

Porukka jaetaan 1-2 -menetelmällä kahteen (eli niin, että joka toinen ringissä olija on ykkönen, joka toinen kakkonen).

Tyynyt laitetaan vastakkaisilla puolilla rinkiä oleville pelaajille. Tavoitteena on siis se, että ykkös- ja kakkostiimit yrittää ottaa kiinni toisen tiimin tyynyä siirtämällä sitä ringissä eteenpäin

oman tiimin jäsenelle, eli aina joka toiselle ihmiselle.

Jos tyyny tippuu, se vaan nostetaan äkkiä takaisin peliin. Toinen tiimi ei saa harjoittaa häirintää (esim. tiputtaa vastapuolen edustajan kädestä tyynyä). Sitten kun leikki on vähän tutumpi, voi siihen lisätä erikoistehosteita, kuten u-käännöksen (suunta vaihtuu) tai rikkiäisen renkaan (jokainen saa käyttää vain yhtä kättä).

Tarvikkeet: kaksi eriväristä palloa/tyynyä

Ryhmäytyspäivä

Ryhmäyttäminen on tärkeää, sillä ryhmän luodessa turvallista oloa, siinä toimitaan myös paremmin. On kaikkien etu, että uusi ryhmä on ryhmäytetään. Ryhmäytyspäivään kuuluu paljon yhdessä tekemistä ja harjoitteet valitaan ryhmäytystä ja yhteishengen luomista silmälläpitäen. Pilottikoululla henkilökunta odotti innolla uudenlaista, koko päivän kestävä ”seiskojen päivää”. Pilottikoulun kahden aloittavan seiskaluokan ryhmäytyspäivä pystyttiin toteuttamaan ilman ulkopuolisten tahojen apua, koska apunamme olivat ahkerat tukioppilaat. Mielestämme oli todella tärkeää, että kumpikin luokka oli yhtä aikaa mukana ryhmäytyspäivässä, vaikka oppilaat toimivatkin pääasiassa omien luokkalaistensa kanssa. Tukioppilaiden mukanaolo sekä toiminnassa että ohjausapuna edesauttoi seiskojen tutustumista myös tukareihin.

Pilottikoululla ryhmäytys toteutettiin läheisen kotiseutumuseon tiloissa seuraavilla harjoitteilla.

Jonoonjärjesty

Ryhmä jaetaan tasakokoisiin ryhmiin, jossa kaikki oppilaat sekoittuvat keskenään. Ohjaaja kertoo asian, jonka mukaan ryhmäläisten tulee asettua jonoon. Esimerkiksi, ”sisarten lukumäärän mukaan, vähiten sisaruksia omistavat etummaisiksi”. Ryhmäläiset järjestyvät jonoon mahdollisimman nopeasti annettujen ohjeiden mukaisesti. Kun ryhmä on omasta mielestään jonossa

oikeassa järjestyksessä, nostavat kaikki ryhmäläiset kätensä ylös, ja huutavat ”valmis”. Kun jokainen jono on valmiina, käydään ne vielä läpi, ja jokainen jono luettelee oman sisarusmääränsä. Muita esimerkki määreitä voivat esimerkiksi olla harrastusten määrä, ulkomaanmatkat, kengän koko, kilometrit kouluun, Facebook-kavereiden määrä.. Kaikki laskettavat asiat käyvät tähän leikkiin.

Leikin tarkoituksena on oppia muista luokkatovereistaan uusia asioita, ja herätellä ryhmää yhdessä toimimiseen. Leikkiä voi jatkaa osallistujien innostuksen mukaan, mutta aikaa voi varata noin 10 minuuttia.

Varvaspallo

Kaikki ryhmäläiset asettuvat ringiin seisomaan leveässä haara-asennossa. Ringin keskellä seisoo ohjaaja, ja heittää palloja liikkeelle. Palloon saa koskea vain käsin. Leikin tarkoituksena on pitää pallot liikkeellä, ja varmistaa, etteivät ne mene omien jalkojen välistä. Jos pallo kuitenkin menee ryhmäläisen jalkojen välistä, kääntyy ryhmäläinen selin ryhmään ja takaperin yrittää estää pallon kulkemista jalkojensa välistä. Jos pallo vielä kerran menee leikkijän jalkojen välistä, ei leikkijä saa käyttää käsiä laisinkaan. Kun kolmannen kerran pallo menee jalkojen välistä, putoaa ryhmäläinen pelistä. Muut tiivistävät ringin tiiviiksi ettei pallo pääse karkaamaan ryhmäläisten välistä. Leikkiä jatketaan kunnes pelaajia on kaksi, ja he voittavat pelin. Leikin kesto riippuu osallistujien määrästä, mutta aikaa voi varata noin 15 minuuttia.

Tarvikkeet: pallo

Köysirata

Radassa tarkoituksena on kulkea ryhmänä radan läpi toisiaan tukien. Mikäli kaikki oppilaat eivät uskalla/halua kiipeillä, perustuu leikkiin osallistuminen vapaaehtoisuuteen. Tukioppilaat voivat kulkea köysiradan kummallakin puolella tukemassa ja varmistamassa köysirataa ylittävää seitsemäsluokkalaista. Aikaa harjoitukselle voi varata noin puoli tuntia.

Tarvikkeet: köyttä, kypärät

Graalin malja

Metsään aidataan neliön muotoinen alue köysillä. Alueen koko voi olla noin 3x3m ja alueen keskellä odottaa Graalin malja (esimerkkinä tässä tapauksessa Marianne-karkkipussi).

Ryhmän tehtävänä on saada karkkipussi haltuunsa koskematta maahan alueen sisäpuolella, koska se oli saastunut ja voimakkaasti myrkyllistä. Jos joku oppilaista koskee maata, hän saastuu ja putoaa leikistä pois. Ryhmälle voi antaa apuvälineitä. Jos apuväline koskee maata alueen sisäpuolella, se on poissa käytöstä. Aikaa tähän harjoitukseen voi varata noin 20 minuuttia.

Tarvikkeet: apuvälineitä mielikuvituksen mukaan, esimerkiksi köyttä

Hämähäkinseitti

Kahden puun välissä on hämähäkin seittiä muistuttava naruista tehty kuvio. Seitissä tulee olla saman verran koloja kuin on osallistujiakin. Leikin tarkoituksena on päästä seitin toiselle puolelle kolojen läpi kulkemalla. Jokaista koloa saa käyttää vai kerran. Jos ryhmäläinen osuu seittiin, kaikki siirtyvät samalle puolelle ja aloittavat alusta.

Tarvikkeet: narua tai köyttä

Täydellinen solmu

Pitkän köyden keskellä on merkkiteippi. Ryhmäläisten tuli asettua tasaisin välimatkoin köydelle ja ottaa siitä kiinni. Tarkoituksena oli saada aikaiseksi solmu keskelle köyttä, teipin kohdalle. Kukaan ryhmäläisistä ei saa irrottaa käsiään köydestä. Koska ei ole olemassa vain yhtä ja oikeaa ratkaisua, ryhmäläisten tarvitsee ratkaista ongelma yhteisellä.

Tarvikkeet: pätäk köyttä, teippiä

Päivän lopuksi

Pilottikoulun ryhmäytyspäivän lopuksi kokosimme kaikki oppilaat yhteen ja pyysimme palautetta päivästä. Pyysimme nuoria kirjoittamaan paperille heidän mielipiteensä päivästä; miksi järjestimme erilaisen päivän vain seiskoille ja miksi he luulevat meidän ohjaajien olevan mukana.

Palautteen jälkeen oli vuorossa vaahtokarkin paistelua ja rentoa yhdessä oleilua. Tukioppilaat järjestivät kaikille halukkaille tervetuliaiskasteen, joka oli täysin vapaaehtoinen.

Syksyn oppitunnit

Ensimmäinen ja toinen oppitunti

Ensimmäisen ja toisen oppitunnin aiheena on ”minä ja ryhmä”.

Tunti aloitetaan muutaman minuutin hiljentymisellä ja miettien seuraavia asioita;

- Millainen olen ryhmässä
- Millainen olen omassa luokassa
- Missä olen hyvä

Aikaa mietiskelyyn voi varata noin 20 minuuttia.

Mietiskelyn jälkeen, jokaiselle jaetaan iso pahvi ja tähän on tarkoituksena piirtää oma kuva mahdollisimman isolla. Oman kuvan sisälle kirjoitetaan äskeisestä pohdiskelusta syntyneitä ajatuksia. Kaikkien ollessa valmiita, työt käydään yhdessä läpi ja jokainen saa kertoa niitä asioita oman kuvansa sisältä, joita haluaa jakaa. Harjoituksen tarkoituksena on saada nuori pohtimaan omaa itseään ja paikkaansa omassa luokassa ja kaveriporukassa. Aikaa harjoitukseen on hyvä varata ainakin 40 minuuttia.

Oppitunnin päätteeksi nuoria vielä herätellään miettimään positiivisia asioita muistakin kuin omasta itsestä. Jokaiselle nuorelle annetaan paperin, jonka yläreunaan tai keskelle hän kirjoittaa oman nimensä. Paperia kierrätetään aina eteenpäin niin, että jokainen oppilas kirjoittaa jokaisen luokkakaverin paperiin jonkin positiivisen asian paperin omistajasta.

Tuntien tuotoksista on muutama kuva liitteenä (Liite 3, kuvat 1 ja 2).

Kolmas ja neljäs oppitunti

Kahdella seuraavalla oppitunnilla aiheena ovat kiusaaminen ja kouluhyvinvointi. Tuntien alussa oppilaille esitetään väittämiä, joiden mukaan heidän tulee järjestäytyä riviin oman mielipiteensä mukaan kuitenkin niin, että huoneen toisessa päässä on vaihtoehto ”täysin eri mieltä” ja toisessa päässä vaihtoehto ”täysin samaa mieltä”. Näin herätellään nuoria miettimään omaa käyttäytymistään ja asemaansa ryhmässä. Tärkeää on myös keskustella, miksi nuori on juuri

sitä mieltä kuin on. Lisäkysymysten avulla voidaan saada hyvin mielenkiintoinen keskustelu käyntiin.

Mielipidejanan aikana voi käsitellä muun muassa seuraavia väittämiä:

1. Meillä on hyvä luokkahenki
2. Koulussamme on hyvä ilmapiiri
3. Meidän koulussa ei kiusata
4. Kiusaaminen vaikuttaa hyvinvointiin koulussa
5. Nimitteilykin on kiusaamista
6. Luokassa voın sanoa oman mielipiteeni pelkäämättä mitä muut ajattelevat
7. Meidän koulussa suvaitaan erilaisuutta
8. Ryhmässä voi syyllistyä kiusaamiseen, vaikkei itse haluaisikaan
9. Jokaisen velvollisuus on puuttua kiusaamiseen
10. Tiedän mitä kiusaaminen on

Harjoituksen tarkoituksena on saada nuoret pohtimaan, mitä on koulukiusaaminen, hyvinvointi koulussa ja turvallisuus koulun arjessa. Harjoitukseen voi varata aikaa noin 15 minuuttia.

Toisena harjoituksena nuoret saavat miettiä, mikä on koulussa hyvin ja mikä huonosti. He vastaavat ryhmänä seuraaviin kysymyksiin:

1. "Mikä toimii hyvin, mihin ollaan tyytyväisiä?" (oma näkökulma ja luokan näkökulma)
2. "Mitä asioita haluaisitte parantaa/kehittää?"

Aikaa keskusteluun voi varata noin 15 minuuttia.

Kolmantena ja viimeisenä harjoituksena käytetään kuumailmapallo -harjoitusta.

Harjoituksen tavoitteena on miettiä, millaisessa koulussa on hyvä olla, mikä tuottaa iloa/hyvinvointia kouluun? Miten hyvinvointia vahvistetaan ja pidetään yllä? Miten minä voın vaikuttaa koulun hyvinvointiin ja ilmapiiriin?

Tarvikkeet: Iso fläppipaperi tms., tusseja, erivärisiä lappuja, sinitarraa/liimaa

Paperille piirretään etukäteen kuumailmapallo (pallo, köydet, korit, liekki, hiekkasäkit).

Lapuille kirjoitetaan yksin tai pienissä ryhmissä asioita eri pallon osiin liittäen.

Pallo: mitkä asiat tuottavat koulussa hyvinvointia?

Kori: ketkä kaikki koulussa voivat osallistua ilon tuottamiseen

Köydet: asioita jotka pitää ottaa huomioon, jotta koulussa voidaan toimia yhdessä

Hiekkasäkit: asioita jotka vetävät palloa alas, asioita jotka estävät hyvinvointia/vievät iloa.

Tuli: mikä pitää innostusta ja hyvinvointia yllä.

Harjoituksen jälkeen on hyvä käydä yhdessä läpi kaikki pallon osat. Harjoitukseen on hyvä varata aikaa ainakin 45 minuuttia.

Kuumailmapallo -harjoituksen tuotoksista kuvat liitteenä (Liite 4, kuva 3).

Viiides oppitunti

Viidennen oppitunnin aiheena käsitellään ryhmäpainetta. Nuorten kanssa keskustellaan yleisesti ryhmäpaineesta ja heidän omista kokemuksistaan. Kaikki saavat kommentoida, keskustella ja kertoa vapaasti. Myös ohjaajien on syytä miettiä omakohtainen/keksitty tilanne, jolla keskustelun saa tarvittaessa käyntiin. Keskusteluun voi varata aikaa noin 15 minuuttia.

Oppilaat jaetaan muutaman hengen pienryhmiin ja näissä ryhmissä he saavat miettiä tilanteita, joissa voisi esiintyä ryhmäpainetta. Oppilaiden tulee miettiä tilanteeseen myös ratkaisu, kuinka tilanteesta pääsisi pois. Myös tähän tehtävään aikaa voi varata noin 15 minuuttia.

Tunnin
tunneista
Tässä
liitteenä.

lopuksi oppilailta voi kerätä palautetta pidetyistä
sekä niiden keskeisistä sisällöistä.

menetelmässä käytetty
palautelomake löytyy

Lähteet

Lähte 1: Koteihin lähetetty kirje 7.-luokkalaisten ryhmäytyspäivästä

Hyvä 7.-luokkalaisten!

Seitsemäsluokkalaisten järjestetään oma seiskojen päivä perjantaina 26.8.2011 Konneveden Kotiseutumuseon alueella. Päivään kuuluu rentoa yhdessäoloa, omiin luokkakavereihin tutustumista sekä ryhmähengen luomista erilaisten toimintojen ja pelailujen lomassa.

Kotiseutumuseon alueelle siirrymme heti kun koulukyydit ovat saapuneet koululle. Omia eväitä et tarvitse mukaan vaan ruokailemme koululla normaalin aikataulun mukaan. Päivän aikana olemme suurimmaksi osaksi ulkona, joten pukeuduthan rennosti sään mukaan ja hyvillä kengillä varustautuen. Oppikirjat voit jättää kotiin tämän päivän ajaksi. Yläkoululle palaamme niin, että oppilaat ehtivät omille koulukyydeilleen.

Seiskojen päivään 7.-luokkalaisten lisäksi osallistuvat luokanohjaajat NN (7A), NN (7B), tukioppilaat ja tukioppilaiden ohjaaja NN sekä nuorisotyöntekijä Pauliina Lahtinen. Heidän lisäksi mukana on myös kaksi Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelijaa, Marjo Boman sekä Heidi Heikkonen, jotka tekevät opinnäytetyötään Konneveden yläkoululle. Opinnäytetyön aiheena on Yhteisöllisyys nivelvaiheessa ja he tulevat näkymään seiskojen parissa joulukuulle saakka. Tämä seiskojen päivä on yksi osa heidän opinnäytetyötään.

Mikäli teillä oppilailla tai vanhemmillä on kysyttävää seiskojen päivän ohjelmasta, voitte olla yhteydessä nuorisotyöntekijään taikka yhteisöpedagogiopiskelijoihin.

Vietetään hauska ja erilainen koulupäivä yhdessä!

Liite 2: Oppilaille suunnattu palautelomake tuntien sisällöstä.

Millainen on mielestäsi hyvä luokka / hyvä luokkahenki?

Mitä on turvallisuus koulussa?

Miten voit omalla käytökselläsi vaikuttaa

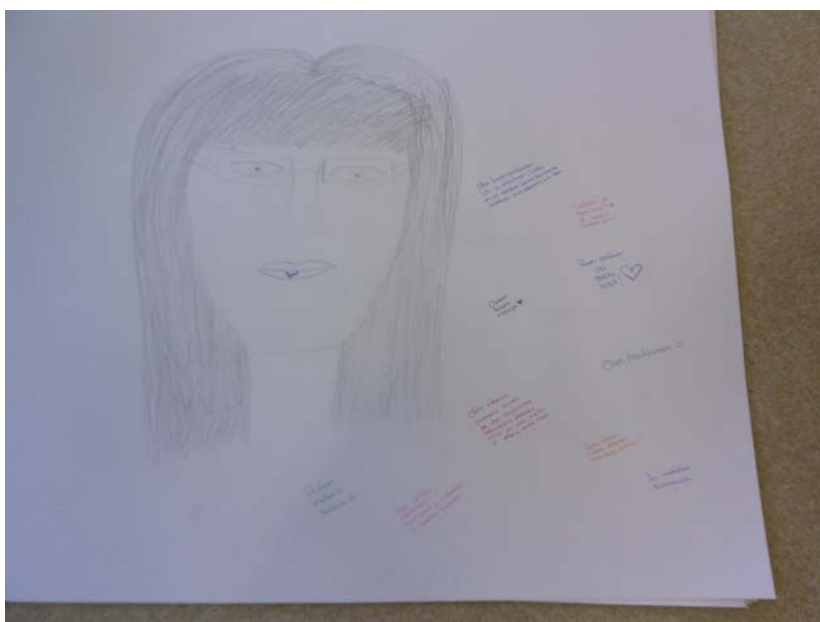
a.) oman luokan ilmapiiriin?

b.) koko koulun ilmapiiriin?

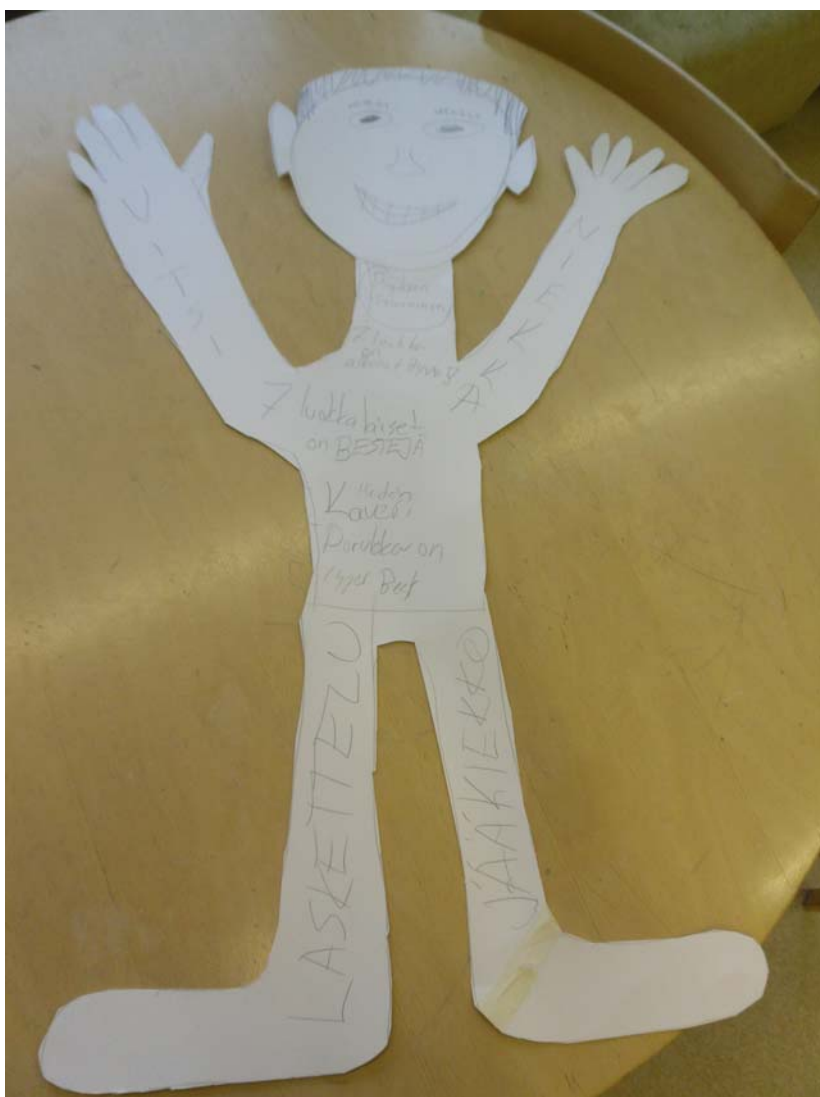
Miten voit puuttua kiusaamiseen?

Paperin toiselle puolelle voit kertoa, mitä mieltä olet ollut Heidin ja Marjon pitämistä tunneista. Esimerkiksi mitä on jäänyt mieleen yms. Sana on vapaa!

Liite 3: Esimerkkikuvat oppilaiden omakuvista

Kuva 1

Kuva 2

Liite 4: Kuumailmapallo-harjoitteen tuotos

Kuva 3